

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ.

наша СЛОВА.pdf

Пяты год выдання

№ 24 (233) 17 чэрвеня 2026 г.

Калі песня збірае сяброў

Юбілейны, XXV Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі "Маладзечна-2026" адкрыўся 12 чэрвеня канцэртнай праграмай "Калі песня збірае сяброў" з удзелам артыстаў беларускай эстрады і вядомых калектываў краіны ў суправаджэнні заслужанага калектыва Рэспублікі Беларусь "Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі імя М.Я. Фінберга.

Арганізатарамі фестывалю выступаюць Міністэрства культуры, Менскі абласны і Маладзечанскі раённы выканаўчы камітэты, заслужаны калектыў Рэспублікі Беларусь "Нацыянальны акадэмічны канцэртны аркестр Беларусі імя М.Я. Фінберга", Белгэлерадыёкампанія.

Цэлае сузор'е талентаў нарадзілася за гэтыя тры дзесяцігоддзі правядзення фестывалю: ён бярэ адлік з 1993 года. 25 крокаў гармоніі, вернасці роднаму слову, шчырых адчуванняў. І ўвесь гэты шлях фестываль ідзе побач з легендай - аркестрам, без якога немагчыма ўявіць сабе сучаснае музычнае мастацтва.

"Маладзечна" стаў нацыянальным брэндам, ён беражэ традыцыі, духоўную спадчыну і адкрывае шырокія магчымасці і гарызонты для будучых пакаленняў.

Гэты юбілейны год адзначаны не толькі юбілеем фестывалю, але і новымі яркімі ініцыятывамі, закліканымі пашырыць яго культурны ўплыў і пазнаёміць з беларускім мастацтвам яшчэ больш таленавітых выканаўцаў, глядачоў і гасцей краіны.

Гаворачы з журналістамі перад адкрыццём фестывалю на сцэне Летняга амфітэатра, міністр культуры Марат Маркаў падкрэсліў, што для беларускай культуры,

беларускай паэзіі, беларускай музыкі гэты фестываль стаў асноўным форумам. Бо менавіта такім ён і задумваўся: як мерапрыемства, якое павінна дапамагачь развіваць беларускую культуру - паэзію і музыку. Як і меркавалася, фестываль стаў пляцоўкай, на якой маладыя выканаўцы без фанэграмы выконваюць беларускія песні.

- І тое, што гэта было рэалізавана, што на працягу ўсіх гэтых гадоў працягваецца, гэта дорага каштуе, - сказаў міністр.

Па яго словах, на маладзечанскім небасхіле сапраўды сталі з'яўляцца новыя зоркі. Менавіта адгэтуль выйшлі Руслан Аляхно, Ірына Дарафеева, Наталля Тамела і іншыя. А значыць, "Маладзечна" спрыяе развіццю сучаснай беларускай культуры.

Міністр выказаў сумневы наконт таго, што фэст варта нейкім чынам абнаўляць. Ён упэўнены, што створаныя традыцыі трэба захоўваць.

- Тут ёсць конкурс маладых выканаўцаў. І ён сапраўды дапамагае гэтых маладых выканаўцаў паказаць, каб яны пачалі выступаць у Беларусі, дапамагае нам лепш разумець беларускую культуру. Навошта гэта змяняць? Усё гэта лепш умела захаваць і паволі развіваць, - адзначыў Марат Маркаў.

Прывітальнае слова ўдзельнікам, арганізатарам і гасцям свята накіраваў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Яго на сцэне Летняга Амфітэатра зачытаў міністр культуры Марат Маркаў. Кіраўнік дзяржавы

павіншаваў усіх з адкрыццём культурнага форуму, які стаў знакавай падзеяй і ўжо дваццаць пяты раз збірае аматараў музыкі і роднага слова.

"На некалькі дзён Маладзечна становіцца цэнтрам творчага жыцця краіны, дзе пераплятаюцца традыцыі і сучаснасць. На фестывальных сцэнах гучаць галасы знакамітых майстроў і маладых выканаўцаў, нараджаюцца цікавыя ідэі і праекты, якія адлюстроўваюць духоўную сілу і каштоўнасці беларускага народа", - гаворыцца ў прывітанні.

Аляксандр Лукашэнка выказаў упэўненасць, што юбілейнае мерапрыемства падорыць гасцям і ўдзельнікам святочны настрой і незабыўныя імгненні з сапраўдным мастацтвам.

Прэзідэнт пажадаў усім добрага здароўя, поспехаў і новых дасягненняў.

Вітаючы гасцей і ўдзельнікаў фестывалю на сцэне амфітэатра, намеснік старшыні Менскага аблвыканкама Аляксандр Ільясевіч звярнуў увагу на тое, што творчыя людзі ўжо 25-ты раз дораць глядачам невымоўныя эмоцыі. Ён пажадаў, каб канцэрт-адкрыццё, як і ўсе мерапрыемствы фестывалю, былі запамінальнымі.

Першыя акорды юбілейнага, XXV Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі "Маладзечна-2026" прагучалі яшчэ 9 чэрвеня, запрасіўшы жыхароў і гасцей культурнай сталіцы Менскай вобласці на канцэрт народных інструментаў "Звон струн і душы" на Цэнтральную плошчу горада Маладзечна.

А затым усе ахвотнікі маглі акунуцца ў шматлікія мерапрыемствы - выступы, выставы, фест духавой музыкі "Майскі вальс". Таксама адбыўся фінал XII адкрытага конкурсу юных выканаўцаў эстраднай песні "Маладзічок-2026" і інш.

У той жа дзень у рамках юбілейнага, XXV Нацыянальнага фестывалю беларускай песні і паэзіі "Маладзечна" ў Палацы культуры горада прайшоў другі тур рэспубліканскага этапу Нацыянальнага конкурсу маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні.

Нацыянальны конкурс складаецца з трох этапаў. Першы - адборачны тур - праходзіў у рэгіёнах. У другім туры конкурснай праграмы ўдзельнікі павінны былі

выканаць першую песню, а ў трэцім, заключным, яны выконвалі песню ў суправаджэнні заслужанага калектыва Беларусі Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі імя М.Я. Фінберга.

Маладыя таленты судзіла прафесійнае журы, якое ўзначальваў мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра імя М.Я. Фінберга Максім Расоха.

Конкурс маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні даўно стаў цэнтрам прыцягнення самых зырккіх талентаў краіны. Ён адкрывае новыя імёны таленавітых артыстаў беларускай эстрады ў Маладзечне - горадзе, які заўсёды славіўся сваёй творчай атмасферай і натхненнем.

У рамках XXV Нацыянальнага фэсту беларускай песні і паэзіі "Маладзечна" беларускія паэты прадставілі маладзечанскай публіцы свае новыя творы падчас паэтычна-музычнага мерапрыемства "Жыцце, і мары, і каханне...", якое прайшло ў Палацы культуры Маладзечна.

Адкрываючы сустрэчу, старшыня Менскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазднякоў распавёў, што па дарозе на фэст дэлегацыя Саюза пісьменнікаў Беларусі заехала ў Купалаўскі мемарыяльны запаведнік "Вязьніка", каб ушанаваць памяць народнага паэта Беларусі Янкі Купалы.

Міхась Пазднякоў падкрэсліў, што класік беларускай літаратуры - багацце і слава народа, а таксама прыклад для кожнага, як служыць сваёй Радзіме, свайму народу, працаваць дзеля росквіту краіны.

- Каб над намі заўсёды было такое прыгожае, мірнае, сонечнае неба. Каб мы заўсёды сустракаліся і адчувалі сябе сябрамі. І рабілі ўсё, каб і далей наша Беларусь

паказвала ўсяму свету прыклад працавітасці, стваральнасці, прыязнасці, міралюбнасці, а гэта так і ёсць, - сказаў ён. - Мы, пісьменнікі, калі бываем за межамі сваёй краіны, адчуваем любоў да нашай Беларусі, нашага народа - незвычайную, высокую, магутную. І гэта ўсё дзякуючы, безумоўна, кіраўніцтву краіны, дзякуючы нашаму працавітаму, міралюбнаму народу, дзякуючы ў тым ліку гэтай цудоўнай сталіцы фэсту нацыянальнай песні і паэзіі.

Міхась Пазднякоў падзяліўся тым, што вельмі любіць Маладзечна. Успомніў, як шмат гадоў таму назад, калі быў прызначаны дырэктарам Літаратурнага музея Максіма Багдановіча, першую камандзіроўку здзейсніў менавіта ў гэты горад да выбітнага навукоўца і чалавека Генадзя Аляксандравіча Кахановіча, які многа зрабіў па ўвекавечванні памяці Максіма Багдановіча.

Значэнне сучаснага літаратурнага працэсу складаецца ў тым, каб пераасэнсаваць каштоўнасці і давесці іх да чытачоў. Такім меркаваннем падзялілася маладая пісьменніца і студэнтка Беларускага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта Паліна Корнева.

- Сучасны літаратурны працэс - гэта мы. І калі казаць пра актуальнасць беларускага слова, беларускай паэзіі, у прыватнасці, для сучаснага чалавека, то гэта, вядома ж, уменне выцягваць з глыбіні самае галоўнае, сутнасць, пераасэнсоўваць нашы каштоўнасці і даводзіць іх да чытачоў трохі ў іншым кантэксце, - сказала Паліна Корнева.

Таму што, заўважыла яна, сучасны літаратурны працэс адрозніваецца ад класічнай літаратуры.

Такія мерапрыемствы, як Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі "Маладзечна", па яе словах, дае магчымасць падзяліцца з аўдыторыяй усім, што назапасілася ў творчым плане, і быць пачутым, даведацца, чым жывуць калегі, а таксама зразумець, што наогул адбываецца ў беларускай літаратуры.

Для гэтага ж нядаўна ў Менску праводзіўся і I Форум маладых літаратараў Беларусі, заўважыла Паліна Корнева.

- Моладзь піша, і трэба дапамагаць ёй выходзіць у свет. Для чаго, мне здаецца, такія мерапрыемствы і існуюць, - сказала яна.

Сама Паліна з горада Менска. Вучыцца ў Беларуска-літвінскай дзяржаўнай медыцынскай акадэміі ў Менску. Яна - будучы лекар-хірург. З'яўляецца чальцом Менскага гарадскога

аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Піша вершы і прозу. Аўтар дзвюх кніг прозы: "Я еду на хуткім цягніку" і "Запіскі юнай хірургіні".

Уладальнікам Гран-пры Нацыянальнага конкурсу маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні, які прайшоў у рамках XXV Нацыянальнага фесту беларускай песні і паэзіі "Маладечна-2026", стаў прадстаўнік Менскай вобласці Даніла Ус. Пераможцаў вызначылі па выніках трэцяга тура рэспубліканскага этапу конкурсу, які прайшоў 13 чэрвеня ў Палацы культуры Маладзечна.

Першым месцам уганараваны яшчэ адзін прадстаўнік Менскай вобласці Аляксей Буйда. Другое месца ў двух выканаўцаў - Ігара Мураўкіна (Менская вобласць) і Іллі Кубракова (Магілёўская вобласць). Трэцяе месца падзялілі таксама два вакалісты: Юлія Сумкіна (Менск) і Крысціна Жура (Гомельская вобласць).

- Мы рыхтаваліся, мы ішлі да гэтай перамогі больш за два гады. Больш за два гады руплівай працы. Кожны крок быў прадуманы, у першую чаргу, маім педагогам - Аленай Крывіцкай. Дзякуючы маім бацькам, майму педагогу, майму каледжу ўсё склалася, - падзяліўся Даніла Ус сваімі ўражаннямі адразу пасля абвешчання вынікаў.

Ён падкрэсліў, што выканальніцкая праца - гэта заўсёды творчы тандэм з педагогам.

- Я ішоў да гэтай перамогі, але не быў на 100% упэўнены. Але склалася менавіта так. Я задаволены сваім выступам. Хоць няма мяжы дасканаласці: мы будзем развівацца, - дадаў выканавец.

Даніла Ус не ў першы раз бярэ ўдзел у Нацыянальным конкурсе маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні. Летась ён удзельнічаў у адборачным туры, але не прайшоў. А ў 2026 годзе майстэрства ацанілі, і малады чалавек прайшоў адборачны тур.

- Мы з педагогам абралі шыкоўную праграму: песня "Птушкі" (рэквіем памяці В. Мулявіну) на музыку Зміцера Даўгалёва, словы Паліканінай, пераклад слоў на беларускую Людмілы Кебіч. Другая песня - "Мой лес - каханне дзіўнае" - майго педагога па фартэпіяне, кампазітара Ганны Казловай на вершы паэта-песенніка Кастуся Цыбульскага, - расправёў пераможца.

Адказваючы на пытанне, што значыць для яго

музыка, Даніла Ус падкрэсліў, што "музыка - гэта нават не частка жыцця, гэта жыццё". Ён дадаў, што чалавек, народжаны музыкам, будзе музыкам усё жыццё. Таму з музыкай і звязаў сваю прафесійную дзейнасць. Цяпер малады чалавек вучыцца на трэцім курсе Менскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў на аддзяленні "Мастацтва эстрады (спевы)".

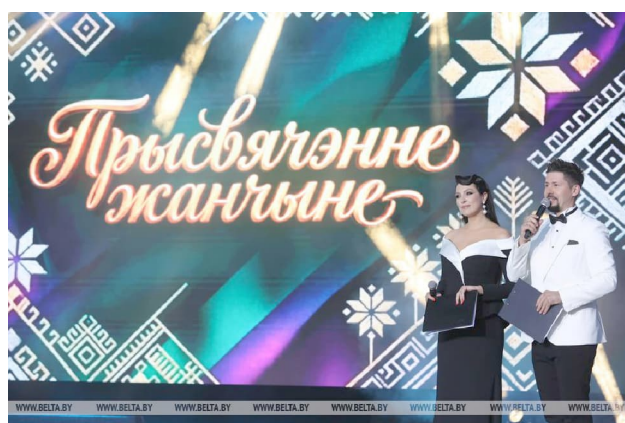
13 чэрвеня юбілейны XXV Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі "Маладечна-2026" завяршыўся ў Летнім амфітэатры канцэртнай праграмай "Прысвячэнне жанчыне" з удзелам артыстаў беларускай эстрады і вядомых калектываў краіны

Канцэртная праграма прысвечана беларускай жанчыне, паколькі юбілейны фест праходзіць у Год беларускай жанчыны.

- Мы паспрабуем разабрацца, якія якасці характарызуюць беларускую жанчыну. Будзем гаварыць пра вобраз Радзімы, вобраз роднай зямлі як жаночы вобраз. Будзем гаварыць пра жанчыну як аб'ект натхнення і аб'ект бясконцага кахання. Таксама пойдзе гаворка пра жанчыну як маці - самай галоўнай жаночай ролі. А ў фінале падагульнім і зьбіром партрэт сапраўднай беларускай жанчыны, - растлумачыла рэжысёр канцэрту Міера Гвоздзев.

Канцэртная праграма, якая завяршала фест, традыцыйна пачалася з узнагароджання пераможцаў Нацыянальнага конкурсу маладых выканаўцаў беларускай эстраднай песні з уручэннем уладальніку Гран-пры адмысловага прыза імя Уладзіміра Мулявіна - крыштальнай гітары.

У канцэртнай праграме прагучаць песні беларускіх кампазітараў і аўтараў тэкстаў. Задзейнічаны артысты беларускай эстрады, харэаграфічныя і дзіцячыя калектывы.

Нацыянальны фестываль беларускай песні і паэзіі, як падкрэсліваюць арганізатары, - гэта ўнікальная магчымасць пазнаёміцца з багатай культурнай спадчынай Беларусі, яго новымі тэндэнцыямі і стаць часткай вялікага фестывальнага руху, які аб'ядноўвае сэрцы і душы, што любяць і берагуць беларускае слова і песню.

БелТА.

Фота Таццяны Матусевіч.

У гасцях у Элізы Ажэшкі

Ёсць у жыцці падзеі, пасля якіх светла і лёгка на душы. Такой стала сустрэча на радзіме Э. Ажэшкі ў Мількаўшчыне, прысвечаная яе 185-годдзю.

У першых радках хочацца паставіць імя Таццяны Анатолеўны Савянковай, захавальніцы мясцовага музея, асноўнага яго працаўніка, арганізатара мерапрыемстваў. У музеі абсалютна своеасаблівая атмасфера цеплыні, любові да кожнага куточка, экспаната. Вельмі змястоўная, арыгінальная, разнастайная экспазіцыя, дзе ў кожным пакоі свая тэматыка, дзе паказаны і шляхецкі быт, і мясцовыя расліны (пах такі, што кружыцца галава), і выдатныя людзі, у тым ліку і ўдзельнікі вайны, і старыя школьныя класы з чарнільніцай, падручнікамі, партай, і шмат іншага. Асобная экспазіцыя прадстаўляе асобу Э. Ажэшкі.

Мерапрыемства пачалося з аповеду Таццяны Анатолеўны пра пісьменніцу з уключэннем тэатралізаванага дэкламавання вершаў, урыўкаў твораў Ажэшкі. Пасля - цудоўны канцэрт сіламі гарадзенскіх выканаўцаў, дзе асабліва пранікнёна гучалі народныя песні.

Шмат было людзей - ад дзетак, моладзі, да асобаў сур'ёзнага ўзросту з Гародні, Менска, Скідзеля, Ліды, мясцовых.

Людзі прыехалі не толькі на машынах, а і аўтобусе, маршрутцы. У актавай зале не хапала месца, усё прыносілі і прыносілі крэслы і нават звыклія драўляныя лавы.

Пасля канцэрту адбылася сяброўская размова-дыскусія, дзе даследчыкі, бібліятэкары, навукоўцы, паэты дзяліліся сваімі поглядамі на творчасць пісьменніцы, былі прадстаўлены яе кнігі, пераклады яе твораў на беларускую мову, кнігі гарадзенскіх пісьменнікаў.

Для мяне гэтая падзея пачалася з раніцы, з наведвання месца, дзе была сядзіба Паўлоўскіх, дзе нарадзілася Ажэшка, дзе сёння яшчэ існуе прыгожая алея векавых клёнаў, што вядзе да памятнай дошкі, студні. А скончылася імпрэза паездкай да магіл Бенедыкта Паўлоўскага, бацькі Элізы, і яе сястрычкі Клемянціны.

А на развітанне я атрымала ад нястомнай гаспадыні Таццяны Савянковай прыгожы пакуначак з духмянымі травамі Мількаўшчыны.

Марына Загідуліна.

Новае выданне

"Байкі" Уладзіміра Васько

У Лідскай друкарні свет пабачыла прыгожая вершаваная кніжка "Байкі" старэйшага паэта Гарадзеншчыны Уладзіміра Васько. Прыемна, што Уладзімір Гаўрылавіч не адпраўляе сваё творчае пяро "на пенсію", а плённа працуе на карысць роднай літаратуры.

Назва кнігі гаворыць сама за сябе: яна складаецца з баек. На вялікі жаль, сёння паэты вельмі рэдка звяртаюцца да жанру байкі. Ды і літаратурныя выданні іх не часта друкуюць. А вось Уладзімір Васько пісаць байкі не спыняецца, і яму яны вельмі ўдаюцца. Ён смела і шчыра працягвае справу беларускіх байкапісцаў, якія іх пачалі пісаць і друкаваць у Беларусі з апошняй чвэрці XIX стагоддзя. Першыя спробы ў гэтым жанры належаць Францішку Багушэвічу, Кандрату Лейку, Альгерду Абуховічу, Янку Купалу, Якубу Коласу, Максіму Багдановічу. Шэраг праявіў баек напісаў Ядвігін Ш.

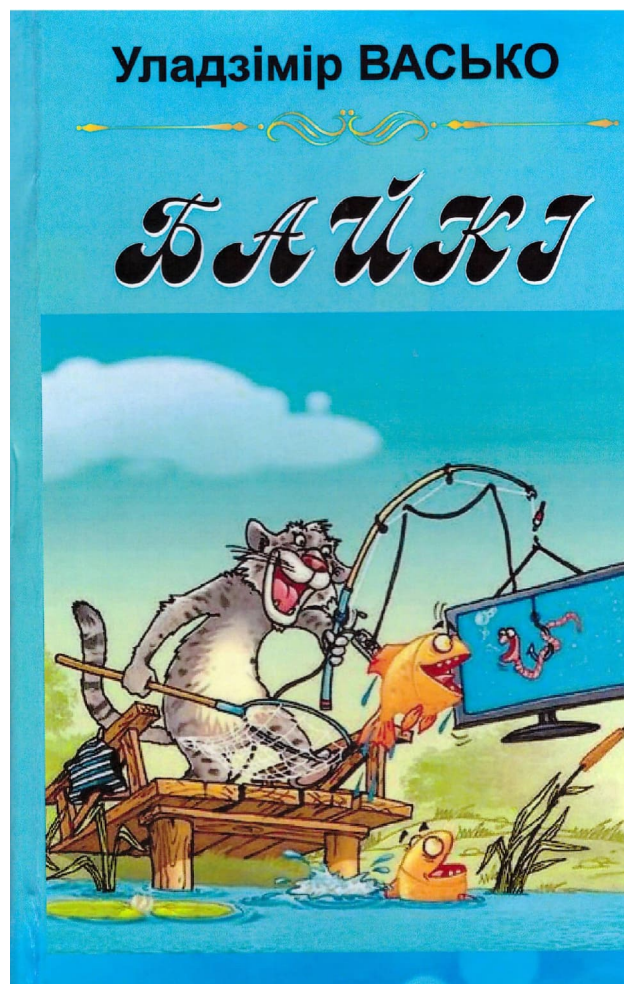
Высокай дасканаласці беларуская байка дасягнула ў творчасці Кандрата Крапівы. Яго байкі мелі розныя сатырычныя асмяяні, якія вызначаюцца сапраўднай народнасцю, нацыянальным каларытам і сістэмай вобразаў, трапнасцю слова, вострай дыялогаў і гумару.

Плённа працавалі на ніве байкі паэты Уладзімір Корбан, Эдуард Валасевіч, Міхась Скрыпка і іншыя. Іх працу сёння смела працягвае і Уладзімір Васько з Ліды. Гэта пацвярджае яго новая кніга "Байкі".

У анатацыі да кнігі сказана, што у "алегарычнай форме аўтар высмейвае чалавечыя заганы, прымушае задумацца над мэтай і стылем асабістага жыцця кожнага чытача". Многія падзеі ў байках Уладзіміра Васько нават не ўмоўна-алегарычныя, а прадметна-канкрэтныя. Згрунтаваны яны звычайна на нашым жыцці, побыце, падзеях. У байцы "Камар-паклёпнік" аўтар распавядае пра камара, які наводзіць паклёп на пчалу. І калі пчаліны муж спытаў у яго, навошта ён наводзіць паклём на пчалу, камар адказаў, што гэта не ён, а, мабыць, чмель ці бокая кароўка. Але хутка камар-паклёпнік атрымаў удар і "стаў паклёпнік месцам мокрым". Усё так у байцы, як адбываецца ў нашым жыцці ў людзей. Таму аўтар шчыра падводзіць вынік:

*Калі ў цябе завузкаваты лоб,
І сам ты закажэнены і вялы.
Дык не наводзь ад зайздрасці паклёп
На чэсных, працавітых і ўдалых.*

Байкі аўтара густа заселены рознымі жывёламі, насякомымі, рыбамі. У іх выведзены вобразы вепрукоў, сланоў, сабак, бараноў, ласёў, буйвалаў, львоў, куніц, малпаў, янотаў, ліс, кратаў. Бяруць удзел у байках таксама

розныя птушкі: сава, сарока, зязюля, верабей, бусел, арол, каршун, куры, грак і г.д. Знайшлося месца ў байках і марскім насельнікам: карасю, кіту, ляшчу, бабру, а таксама насякомым: камару, чмялю, матыльку, жуку, хрушчу, таракану. Ёсць у байках і людзі. Гэта рыбак, дачнік, пчаляр, чалавек, Ціт Нупрэі, Шашок, дзядзька Коль... Аўтар максімальна набліжае праблематыку сваіх баек да рэальнага жыцця, да канкрэтных падзей і фактаў. Самі дзеянні твораў аўтар пераносіць у беларускую рэчаіснасць, найчасцей у вёску ці ў горад, скуль сюжэты чэрпае адтуль, з самога жыцця. А ёсць у зборніку і тэмы даволі шырокія, у маштабах свету, дзе адбываюцца розныя палітычныя падзеі. Напрыклад, у байцы "Куніца і сава", у якой куніца просіць саву не нападаць на мышанят, бо яна адарве сіваю галаву, але сава не слухае куніцы, ловіць мышку дзюбай. Куніца пачала біцца з савой і запусціла ў яе свае зубы, а сава кіпцюром драпанула па яе вачах. Куніца і сава загінулі. А мышка засталася жыць і ўцякла. Апошняя страфа байкі гучыць так:

*Загінулі між хвой і бяроз
Куніца і сава без славы.
Так могуць скончыць свой жыццёвы лёс
Дзве ядзерныя звышдзяржавы.*

З гумарам чытаецца байка пра вераб'я-паэта, які хацеў "намазюкаць верш", але ў яго нічога ў галаву не лезла. І раптам ён убачыў на лузе каня і падумаў, што можа гэта Пегас, які дапаможа з эпітэтам і рыфмай. Ён сеў на спіну каня і папрасіў яго дапамагчы "намазюкаць твор", каб "стаць паэтам важкім, выбітным, не звязвацца над рыфмай са спіртным". Але гэта быў далёка не Пегас, а звычайны, просты конь, які:

*Не ведаў аніякіх моў,
Ён вераб'я хвастом, як муху, змеў.*

Уладзімір Васько не абмяжоўваецца толькі адназначнай характарыстыкай сваіх герояў. У многіх байках аўтар даволі грунтоўна распрацоўвае характары, паказвае іх паводзіны, надае ім індывідуальныя рысы. Гэта добра адчуваецца, калі чытаеш байкі "Канфлікт на арэшыне", "Падхалімка", "Махлярка" і іншыя.

Характэрная асаблівасць персанажаў баек Уладзіміра Васько сфакусаваны на чалавека, прапушчаны праз прызму яго ўяўленняў і разуменняў. Больш таго, з'яўляюцца носьбітамі пэўных рыс і характараў, уласцівых менавіта чалавеку. Сярод дзеючых асоб васькоўскіх баек даволі многа і саміх людзей. Прытым ёсць вобразы збіральных, вобразы-тыпы і г.д. Яны маюць і свае пэўныя імёны, і дзейнічаюць у канкрэтных абставінах, але ўсё ж выступаюць як абагульненыя тыпы, як носьбіты адпаведных сацыяльных характарыстык. Напрыклад, байка "Бурнос і тэлевізар" пра Бурноса, які купіў тэлевізар і цэлы дзень яго глядзіць, што нават і абрыдла гэта самому тэлевізару. Або байка "Сцяпан і баян" пра Сцяпана, які не ўмее іграць і не мае слыху, але купіў сабе баян. Баян яго просіць "не ўводзь сябе ды і мяне ў зман", а Сцяпан груба адказвае, а "можа ты няўмека, хлус-баян...". І па такіх дыялогах чытачы могуць меркаваць і бачыць, хто станючы герой у байцы, а хто - адмоўны. Таму паэту часта і не патрэбна рабіць падрабязныя вывады, разгорнутую мараль.

У зборніку Уладзіміра Васько апублікавана 73 байкі. Многія з іх маюць загаловкі, ў якіх па іх даюцца характарыстыкі герояў баек. Па заглаўках чытачы адразу даведаюцца пра каршуна-махінатара, бобра-браканьера, камара-паклёпніка, лася-лавеласа, лісу-знахарку, ваўка-прадпрыемальніка, ката-зомбі, вераб'я-палітыкана і іншых герояў зборніка. Байкі аўтара адкрываюць цэлую галерэю самабытных мастацкіх тыпаў, намалёваных паэтам вельмі выразна і надзвычай ярка. Таму што байкі Уладзіміра Васько нарадзіліся з жыцця і ўвабралі ў сябе невычэрпныя багацці і нашай жывой мовы, і народнай мудрасці, і імгненні тых падзей, якія адбываюцца вакол нас сёння.

Сяргей ЧЫГРЫН.

Выпускнікі лідскіх школ атрымалі 46 стобальных вынікаў на цэнтралізаваным іспыце

У апошнія дні траўня выпускнікі школ па ўсёй краіне здавалі цэнтралізаваныя іспыты па профільных дысцыплінах і мовах. Ужо 8 чэрвеня сталі вядомыя вынікі ўсіх выпрабаванняў. У Лідскім раёне стобальныя вынікі атрымалі 46 выпускнікоў.

А ў ЛІДЗЕ СЕНСАЦЫЯ! 16 СТОБАЛЬНІКАЎ У АДНАГО НАСТАЎНІКА!

Пакуль уся краіна яшчэ толькі збірала і падлічвала вынікі ЦЭ па мовах, у Лідзе ўжо грукатаў неверагодны рэкорд!

Выпускнікі Гімназіі №1 г. Ліды прадэманстравалі феноменальныя веды. На дадзены момант вядома ўжо пра 16 стобальных вынікаў!

Усе гэтыя дзеці - навучэнцы Заслужанага настаўніка Рэспублікі Беларусь Таццяны Міхайлаўны Глыздовой. Правераная гадамі методыка, каласальная праца і вера ў вучняў ізноў далі касмічны вынік.

Ганарымся нашай гімназіяй і неверагодным педагогам! Чакаем канчатковых вынікаў, але гэты рэкорд ужо ўвайшоў у гісторыю!

ТК "Адукацыя Лідчыны".

Крэва на скрыжалях часу

13 чэрвеня 2026 г. у Смаргонскім раёне адбыўся штогадовы гістарычны фестываль "Крэва на скрыжалях часу". Падзея сабрала каля сцен легендарнага Крэўскага замка аматараў гісторыі, рэканструктараў і рамеснікаў, а таксама шматлікую зацікаўленую публіку.

замка ў сезоне 2025 г. і далейшым перспектывам яго даследавання і рэстаўрацыі.

У 2026 г. Крэўскі замак чакаюць значныя змены - адбудова на месцы выяўленай археолагамі мураванай пабудовы XIV ст. новага будынка музея замка і пачатак стварэння яго экспазіцыі. Усе гэтыя пытанні выклікалі непадробную цікавасць слухачоў.

Даследчыкі Інстытута гісторыі НАН Беларусі ўносяць свой непасрэдны ўклад у справу аднаўлення Крэўскага замка - палявымі даследаваннямі, працамі па кансервацыі і апісанні археалагічных артэфектаў, удзелам у падрыхтоўцы канцэпцыі рэстаўрацыі замка і стварэння музея.

У фэсце разам з іншымі браў удзел Клуб гістарычнай рэканструкцыі з Ліды "Domina cordis".

Паводле СМІ.

У рамках фестываля адбылася лекцыя вядучага навуковага супрацоўніка Інстытута гісторыі НАН Беларусі Алега Дзярновіча "Крэўскі замак як помнік Сярэднявечча: што мы знайшлі, і што нас чакае?". Лекцыя была прысвечана археалагічным адкрыццям на тэрыторыі

Станіслаў Суднік

БЕЛАРУСКАЯ МЕТАЛІНГВІСТЫКА

Колеры, афарбоўкі і масці ў Лідзе і ў астатняй Беларусі

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Афарбоўкі і масці жывёлаў

Пароды сабак

Пікардыйская аўчарка

1 - Сабакі-пастухі і быдлагонныя сабакі, акрамя швейцарскіх быдлагонных сабак, Францыя

Польская нізінная аўчарка

1 - Сабакі-пастухі і быдлагонныя сабакі, акрамя швейцарскіх быдлагонных сабак, Польшча

Польскі ганчак

6 - Ганчакі і сваяцкія пароды, Польшча

Піранейскі горны сабака

2 - Пінчары і шнаўцары, малосы, горныя і швейцарскія быдлагонныя сабакі, Францыя

Польская падгалянская аўчарка

1 - Сабакі-пастухі і быдлагонныя сабакі, акрамя швейцарскіх быдлагонных сабак, Польшча

Помскі

Не прызнаны МКФ, ЗША

Піранейскі масціф

2 - Пінчары і шнаўцары, малосы, горныя і швейцарскія быдлагонныя сабакі, Іспанія

Польскі агар

6 - Ганчакі і сваяцкія пароды, Польшча

Пражскі крысарык

Не прызнаны МКФ, Чэхія

Прамапоўсцевы рэтрывер
8 - Рэтрыверы, спаніелі і вадзяныя сабакі, Вялікабрытанія

Пхунсан
Не прызнаны МКФ, КНДР

Румынская букавінская аўчарка
2 - Пінчары і шнаўцары, малосы, горныя і швейцарскія быдлагонныя сабакі, Румынія

Пудзель
9 - Дэкаратыўныя і сабакі-кампаньёны, Францыя

Пці брабансон
9 - Дэкаратыўныя і сабакі-кампаньёны, Бельгія

Румынская карпатская аўчарка
1 - Сабакі-пастухі і быдлагонныя сабакі, акрамя швейцарскіх быдлагонных сабак, Румынія

Пулі
1 - Сабакі-пастухі і быдлагонныя сабакі, акрамя швейцарскіх быдлагонных сабак, Венгрыя

Раджапалайям
Не прызнаны МКФ, Індыя

Румынская міярытская аўчарка
1 - Сабакі-пастухі і быдлагонныя сабакі, акрамя швейцарскіх быдлагонных сабак, Румынія

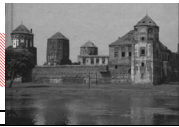
Пумі
1 - Сабакі-пастухі і быдлагонныя сабакі, акрамя швейцарскіх быдлагонных сабак, Венгрыя

Ратвейлер
2 - Пінчары і шнаўцары, малосы, горныя і швейцарскія быдлагонныя сабакі, Германія

Руска-еўрапейская лайка
5 - Шпіцы і прымітыўныя пароды, СССР
(Працяг у наступным нумары.)

Згукі Дня беларускага пісьменства ў Лідзе

Ежы Путрамонт

ВЕРАСЕНЬ*

Аповесць
Том першы

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Вестры паспрабаваў усміхнуцца; ён таксама ўстаў, мармычучы нешта пра ўнікальнае трактаванне асобных падзей. Ён успомніў радасную ўсмешку Сноў і выразна адчуў, што перабраў, што яму варта было проста купіць “Палонію”, нават калі б давялося пераплаціць.

Але Бурда зацяўся; на далейшыя спробы пераканаць ён адказаў даволі груба, што надвор’е выдатнае. Трэба было развітвацца. Ён быў незадаволены сабой. Што пайшло не так? Ці была цана занадта нізкай? Справядліва, але ж гэты чалавек - практычна прэм’ер-міністр - не мог быць цалкам сляпым. Нават у Польшчы. Хутчэй за ўсё, ён наступіў на балючае месца. З гэтымі палякамі ніколі не ведаеш, што будзе. Адзін раз яны практычна лезуць табе ў кішэню бясплатна, крычаць ад радасці, а ў наступны...

4

Маркевіча прызвалі яшчэ ў сакавіку. Ён прыняў тое без распачы. Яго нуднае існаванне настаўніка ў Красным настолькі яго знясіліла, што такая радыкальная змена лёсу не выклікала ў ім ніякай цікаўнасці. Ён не верыў у вайну. Яму здавалася немагчымым, каб гэтыя цёмныя, каламутныя вечары, прусакі, патрэсканыя бэлькі, вымазанія глінай, малако і бульба, стогны Бондаравай за сцяной - што ўся гэтая штодзённая рэальнасць магла калі-небудзь рассыпацца. Яго каляжанка, панна Аўгустынякоўна са Смалявічаў, павезла яго на возе ажно ў Валожын. Ён убачыў яе твар, які раптам стаў змарнелым, і хустку, якая ў імгненне вока перамясцілася з галавы на вочы. Ну, паглядзіце, ці не закахалася гэтая жанчына ў мяне, Маркевіча?

Ён дастаў люстэрка і паглядзеўся. Люстэрка было такое маленькае, што яго нос цалкам запоўніў яго. Ён было велізарным, але не рымскім, грэчаскім ці ірландскім па форме. Проста чырвоны, з масіўнымі ноздрамі. Гэта

цалкам апраўдвала мянушку “Труба”, якая пераследавала яго са школы. Аднак яго вочы і лоб лёгка змяшчаліся ў люстэрку - першыя маленькія і блакітныя, другі нізкі і вузкі. Потым рот: ён мог бы прайсці міма ў натоўпе, калі б астатнія яго не падвялі. А падбародак - што яшчэ горш - меў ямачку. Тырчаўшыя вушы, рэдкія, але калматыя валасы; увесь яго рост - метр шэсцьдзесят шэсць - быў далёкі ад ідэальнага.

Значыць, напэўна, не ён - Маркевіч - выклікаў у яе слёзы, а хутчэй тыя смалявіцкія вечары - не лепшыя за красненскія - завеі, што кружыліся вакол платоў, жажліва раскіслыя сакавіцкія дарогі, напалоханыя дзеці, якім убіваліся ў галовы незразумелыя вершы і песні. І гэты заробак у сто з нечым злотых, з якіх дваццаць трэба было адправіць хворай сястры ці маці. І гэтыя гады, якія праляталі неяк бачком адзін за адным. Пяць гадоў таму, на гміннай забаве, Аўгустынякоўна была такая свежая і вясёлая. Колькі ёй цяпер гадоў? Дваццаць чатыры? Дваццаць пяць? І ўжо пастарэла.

Не, гэта не Маркевіч. Што можа парадзіць мужчына на такое сцверджанне? Стаяць каля акна і свістаць што-небудзь дарэчнае - магчыма, “Ваенку”? Глядзець на бярозавыя загайнікі, якія выскокваюць сярод меланхолічнай зеляніны соснаў, на прамоклыя, пачарнелыя хаты, якія рэдка, раз на паўгадзіны, з’яўляюцца перад возам, на рунь, якая ўжо праціскаецца скрозь снег на пясчаных грабянях уздоўж Нёмана, і не думаць пра Смалявічы.

Гэтыя паўгода праляцелі, як імгненне вока. Падпаручнік Маркевіч лягчэй, чым думаў, перажыў балаган фармавання рэзервовай дывізіі на запэцканым не горш за Валожыншчыну Падляшшы. Ён навучыўся выкрыкваць каманды і дакладваць начальству аб гатоўнасці свайго плутона да розных задач як важных, так і звычайных: нясенне варты, чысткі бульбы ці правёрка павязак. Ён навучыўся пазбягаць ротнага сяржанта, дрыжаць перад паручнікам Вайтылам - “Канарэйкай” і ўмела драмаць падчас лекцый, на шчасце рэдкіх, па палявым рэгламенце.

* Jerzy Putrament. Wrzesien. Ежы Путрамонт. Верасень. Аповесць у двух тамах. Выдавецтва Міністэрства нацыянальнай абароны, Варшава, 1953 г. Першае масавае выданне. Тыраж: 75 000 асобнікаў. Пераклад Станіслава Судніка.

За гэты час ён значна пашырыў свой інтэлектуальны круггляд. І гэта яму прыйшло без цяжасці. У Красным хто, як не ён, арганізоўваў усе магчымыя святы і ўрачыстасці - Дзень лесу, Дзень маці, Дзень кааператыва, Тыдзень салдата і афіцыйныя сходы 19 сакавіка, 3 мая і 11 лістапада? Хто ж, як не ён, уносіў заклікі ў гонар прэзідэнта Масціцкага, маршала Сміглага-Рыдза? А хто яшчэ - у суправаджэнні муніцыпальнага чыноўніка - хадзіў ад хаціны да хаціны, збіраючы ахвяраванні ў такія фонды, як ФОН (Фонд нацыянальнай абароны) і ОПЛ (Ліга супрацьпаветранай абароны) і таму падобнае? З гэтага досведу ён захаваў некалькі трывалых слупоў свайго светапогляду: моцныя, адзіныя, гатовыя, "ані гузіка".

Толькі ў войску ён сапраўды зразумеў важнасць гэтых слупоў. Іх жалезабетонная шэрасць і шурпатая тэкстура неўзабаве былі ўпрыгожаны вытанчанымі, хоць і гэтак жа грубымі, дапаўненнямі. Ён даведаўся пра ўражлівую моц кулямёта. Ён зноў успомніў усе тыя размовы пра Кірхгольм, Хоцім, Вену і Самас'еру, слухаючы лекцыі старэйшых афіцэраў і балбатню маладзейшых пра перавагу польскай кавалерыі. І спалучэнне гэтых двух элементаў - агнявой моцы і хуткасці ці, як казаў палкавы "Клаўзевіц", начальнік штаба маёр Нетачка - кулямётных эскадронаў - стварала сілу, якая была не чым іншым, як звышнатуральнай.

Ці не ўзнікалі ў яго сумневы? Безумоўна. Хіба ён не чуў пра танкі і самалёты? Чаму, не? Але што да танкаў яны ў нас таксама ёсць, хоць іх вартасць моцна абмежаваная з-за характару польскіх дарог. А самалёты? Ну, увесь свет ведаў, што менавіта Жвірка і Вігура, якія лёталі на польскім самалёце "RWD", перамаглі ўсіх нямецкіх лётчыкаў.

Таму Маркевіч дзівіўся ў немцам - чаму яны зноў захацелі гузоў? Ён пару разоў перажыў дзіўныя эмацыйныя перапеты: якраз тады, калі, здавалася, усё супакойваецца... Дык што, назад у школу? Ён не ведаў, што павінен адчуваць...

У жніўні дывізію перадыслакавалі ў раён Варшавы. Падрыхтоўка да гэтай складанай аперацыі заняла шмат часу. Дату маршу і маршрут змянялі каля пяці разоў. Аboзы ішлі па шашы, а пяхота пратаптала два гасцінцы. Чаму б не па чыгунцы? Глупства - гэта занадта дарага каштуе, і акрамя таго, пяхоце трэба загартоўвацца. Толькі штаб адправілі цягніком.

Маркевіч упершыню ў жыцці бачыў Варшаву. У тыя часы былі школьныя экскурсіі, але дзе ж яму тады было знайсці гэтыя некалькі дзясяткаў злотых? У любым выпадку, цяпер яго ахапіла чыстае здзіўленне: вуліцы - такія чыстыя, гладкія і шырокія; Вісла з яе масіўнымі мастамі, хоць сама рака выглядала даволі вузкай у жнівеньскай спэцы; велізарныя будынкі, упрыгожаныя ўсялякімі прыгожымі дэталямі. Ён стаяў на плошчы Напалеона добрых пятнаццаць хвілін, гледзячы на хмарачос. Ну і рух. Ну і жанчыны.

Яго форма была сапраўдным падарункам. Вайсковая шапка хавала недахопы яго ілба, і вачэй, і нават

змякчала выгляд яго вялікага носа доўгім казырком. Вядома, мець толькі адну зорку ва ўзросце амаль трыццаці гадоў - гэта не так ужо і шмат. Тым не менш, жанчыны ўсміхаліся яму. Хутчэй ветліва, чым запрашальна, магчыма, - але ўсё ж яны ўсміхаліся.

Сталіца неўзабаве прапанавала яму іншыя задвальненні. З нейкага штаба прыйшоў загад прызначыць роту для "спецыяльных задач". Стары меў слабасць акурат да Патаялы, іхняга капітана і вызначыў сёму. Спачатку ў казіно распаўсюджваліся зайздросныя плёткі - на варту ў Замак, а можа, нават, да самога Галоўнакамандуючага. Але ў рэшце рэшт усё сціхла, проста на парад.

Маркевіч хутка прызвычаіўся да гэтых спецыяльных даручэнняў, хоць яны і стваралі нямала клопатаў. А дзесятай гадзіне на Замкавай плошчы трэба было забраць гранатамёт. А палове на адзінаццатую трэба было бегчы ў Прагу - менавіта там некалькі тузінаў процівагазаў перадавалі любімай арміі. Затым у Жалібож, потым у Макатоў. Заўсёды трэба было выглядаць бездакорна. Прабелы ў баявой падрыхтоўцы - усе балбаталі пра новую сістэму супрацьтанкавай абароны; усе, акрамя сёмай.

Праўда, клопатаў не бракавала. Але з іншага боку - што можа быць лепш, чым ідэальна вышыхтаваная рота, якая дэманструе зброю? І гэты апошні мазок камандзіра: "На права раўнуй!" Сотні мірных жыхароў глядзяць прама на цябе - на цябе, нават калі ты "Труба"; мужчыны глядзяць з зайздрасцю, жанчыны з захапленнем. Некалькі хвілін іншага, незвычайнага існавання - ужо дзеля гэтага варта было мітусіцца па горадзе, рана ўставаць і падганяць адсталых.

Потым тая плынь зброі, якая праз сёму праходзіць у армію. Яны ўжо атрымалі паўтузіна лёгкіх кулямётаў, гранатамёт, кучу процівагазаў і цяжкі кулямёт на тачанцы. Наша войска набірае моц, і прыемна быць - прынамсі - сведкам гэтага. Шэпт у казіно, "немцы гэта", "немцы тое", не кранае душу, загартаваную такім відовішчам.

Праз некалькі дзён Патаяла неяк перастаў хадзіць на ўрачыстасці. Раз Шургот з першым плутонам, раз гэты няўмека Вадзінскі з другім яго замянялі. Але Вадзінскі замест каманды "Направа" крыкнуў: "Налева раўнуй!", што выклікала замяшанне на цырымоніі ў прысутнасці кіраўніка раёна і каноніка. Менавіта тады Маркевіч нарэшце заслужыў гонар самастойна камандаваць падраздзяленнем.

Патаяла не адразу адважыўся паслаць трэці плутон карлікаў, на такую падзею. Ён стаяў перад Маркевічам - мажны, з чырвоным тварам і невялікімі вусамі - і назіраў без энтузіязму. Маркевіч як мог выпнуў грудзі, трымаў галаву высока і бадзёра, злёгка прыўзняўся на дыбачкі, каб набраць яшчэ паўтара сантыметры росту. Магчыма, яго позірк нарэшце заваяваў Патаялу? Капітан уздыхнуў і сказаў некалькі слоў пра гонар войска, падкрэсліўшы, што ў гэты дзень ён быў у руках Маркевіча.

І вось яны стаялі ў дзве шарэнгі, чакаючы нейкага

саноўніка. Толькі ўявіце, у Вадзінскага прысутнічаў сам гродскі стараста! Побач ціха балбatalі жанчыны з дзецьмі. Бліжэй сабраліся некалькі бабак і падлеткаў. Пасярэдзіне стаяў невялікі столік і нешта доўгае, накрытае ручніком. Было "Спачні"; салдаты пераміналіся з нагі на нагу, і адзін з іх балбатаў - Цыбуля, натуральна. Маркевіч стаяў там, стомлены, але пільны. Давер Патаялы пачаў яму трохі муляць. Ён падахвочваў сябе думкай пра гэты цудоўны цэмент арміі: дысцыпліну. Абсалютная, сляпая паслухмянасць начальству. Усведамленне таго, што яно думае за цябе, што ў крызіснай сітуацыі яно не падвядзе, не пакіне цябе, а прыйдзе на дапамогу. Яшчэ адзін урок за апошнія паўгода - магчыма, самы важны. І вось цяпер ён, Маркевіч, адчуваў горкі гонар камандзіра. Ці не саб'юцца з нагі, калі будуць маршыраваць? Ці не давядзецца ім адказваць хорам на падзяку саноўніка і як гэта атрымаецца? Шмат клопатаў меў камандзір; толькі цяпер стала зразумела, што, хоць улада можа быць прыемнай, яна не ўраўнаважвае цяжар адказнасці.

Чаканне зацягнулася; невялікі натоўп балбатуноў сабраўся вакол Цыбулі. Бабкі спрачаліся пра доўгі падарунак, які ляжаў на стале: карабін? Дзе ж карабін, усе ўжо маюць. Можна, запасны? Акурат! Калі б гэта быў запасны, яны б проста аднаго прыслалі; навошта клапаціцца пра тое, каб нагнаць столькі людзей? А ім што? Яны на ўрадавым хлебе; іх намаганні і так ўжо аплачаны. Такія маладзенькія хлопцы - мой таксама недзе пад Кракавам...

Цыбуля каментываў іначай: калі яны будуць іх нам па адным вось так цыркаць, то за сто гадоў уся армія ўзброіцца.

- Не мудрагель, Цыбуля! - рэзка сказаў Маркевіч, вырашыўшы, што пара паказаць волю камандзіра.

- Паводле загаду! - бадзёра пстрыкнуў абцасамі Цыбуля.

Бабкі падсунуліся бліжэй:

- Цётка, ці не маглі б вы прынесці нам вады? Тут пякуча! - Адна пабегла. - Я б не пашкадавала вам віна, калі б вы толькі абаранілі нас ад гэтага Гітлера...

- Не бойцеся за гэтага Гітлера; мы ж не Чэхаславакія, - выпаліў капрал Піскарык. - Яго трэба толькі добра напалохаць - ён сам адумаецца; ён жа не вар'ят...

- Альбо адумаецца, альбо не, - Цыбуля не быў уражаны аўтарытэтам капрала. - Нам бы танкаў; гэта найлепшыя лекі ад вар'ятаў...

- Танкі добрыя для шашы, у нас для іх за бедна, ці не так, пан паручнік? - Піскарык шукаў падтрымкі.

- Добра, добра, спыніце балбатню. - Улада існуе для таго, каб разбіць галовы абодвум парушальнікам спакою, каб яны не нахабнічалі.

Бабка вярнулася з вадой. Жаўнеры сабраліся вакол яе і падзякавалі. Яна аказалася даволі гаваркой:

- Эх, бедакі, вядома, пяхота, я бачу. Не хапіла вам грузавікоў, га?

- Адкуль жа тыя грузавікі?

- Менавіта - адкуль? Яны толькі "гранатовых" з Галендзінова перавозця.

- Значыць, цётка, вы разбіраецеся ў палітыцы? - Вы таксама разберацеся, калі атрымаеце гумай па карку. Я прайшла такую школу дома, на Ахоце...

- Ну, калі ты такая мудрая, скажы нам: ці будзе вайна?

- Чаму б не? Вы столькі падбухторвалі гэтага Гітлера, што нават ён ужо не ведае, чаго хоча.

- Хто, мы?

- А хто, я? Я крычала: "Прэч!", калі прыезджалі іхнія міністры - яшчэ і года не прайшло...

Піскарык нахіліўся да Маркевіча:

- Пан паручнік, яна - нейкая камуністка, давайце проста прагонім яе!

- Не мудрагель, капрал! - Маркевічу было прыкра, праганяць старую пасля таго, як яна бегала па ваду. А зрэшты, ці гэта павінен быць камунізм - тая бабская балбатня?

Тым часам бабка сапраўды добра разышлася:

- Майго? Майго не забралі, бо ён хворы. Яму паламалі косці - тыя ж самыя галендзінаўцы. За што? Ну, вам, жаўнерам, вядома, тая справа мала кранае. Вы чулі пра страйк? Ну, гэта было за страйк.

- Ну, так яму і трэба, - сказаў Піскарык. - Няхай супраць улады не выступае!

- Паглядзіце на яго, ён такі разумны! Улада ж не для таго, каб перашкаджаюць людзям зарабляць на жыццё.

- Калі ён нікчэмны, як ён можа што-небудзь зарабіць?

Бабка анямела з абурэння.

- Мой Ігнац нікчэмны? Што я дачакала ад бязвусага!

Іншая жанчына пацягнула яе за рукаў:

- Супакойцеся, пані Краўчыкава, не сварыцеся з жаўнерамі...

Жаўнеры таксама прыціхлі. Толькі Піскарык трубіў пра сваю перамогу:

- У горадзе поўна гэтай галоты; мы для гэтага тут і ёсць, каб яны занадта многа сабе не дазвалялі.

З іншага боку - з чыноўнай групы - выйшаў наперад хтосьці з паліцыі з сярэбранымі знакамі адрознення на каўняры. Ён прашаптаў Маркевічу:

- лепш, калі войска і цывільныя... ну, трымайце сардэчныя адносіны, але на адлегласці. Ведаеце - у Ахоце ўсякая шэльма... Акрамя таго, намеснік міністра намякнуў, што можа быць асабіста...

Маркевіча амаль ашаламіла гэтая навіна. Ён закрычаў:

- асць, двушэраг - тры крокі наперад - арш! - як у поўным здранцвенні.

Бабкі засталіся ззаду, змоўклі. Яшчэ чвэрць гадзіны спёкі. Ад жаўнераў тхнула кіслым металічным пахам. Папяросы сушылі ім вусны; языкі прыліпалі да паднябення. Пані абмахваліся сваімі сумкамі. А Маркевіч дрыжаў застыўшы - намеснік міністра.

(Працяг у наступным нумары.)

Станіслаў Лоранц

ІАГАН КРЫШТАФ ГЛАЎБІЦ, ВІЛЕНСКІ АРХІТЭКТАР XVIII СТАГОДДЗЯ

*Матэрыялы да біяграфіі і творчасці**

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

5. Характар і памеры ўдзелу Глаўбіца ў будаўніцтве евангеліца-аўгсбургскага збора і касцёла св. Кацярыны ў Вільні, а таксама касцёла Мальтыйскага ордэна ў Сталовічах у 1738-1746 гадах, можна вызначыць з поўнай дакладнасцю, абапіраючыся на архіўныя матэрыялы і аналіз саміх помнікаў. Аднак звесткі і пра яго пазнейшыя працы больш агульныя. Палепшыць іншыя нашы веды цяжка, бо больш важныя з вядомых нам будынкаў, пастаўленых Глаўбіцам пасля 1748 года, знаходзяцца ў Беларусі, за дзяржаўнай мяжой.

У 1749 годзе Глаўбіц пачаў будаўніцтва **дамініканскага касцёла ў Забелах-Валынцах**. Паміж 1736 і 1742 гадамі прыёр Алян Тракеніцкі ініцыяваў будаўніцтва мураванага касцёла на месцы былога драўлянага. Былі падрыхтаваны цэгла і вапна, а ў 1741 годзе нават прывезлі муляроў з Вільні, але па невядомых прычынах будаўніцтва было спынена. Яго аднавіў толькі прыёр Рэгінальд Ленартовіч, які за заробак у 50 дукатаў у год замовіў Глаўбіцу праектаванне касцёла і кіраўніцтва работамі. Будаўнічыя работы праводзіў майстар Лаўбэ. Будаўніцтва прасоўвалася павольна, і на момант асвячэння касцёла ў 1756 годзе ні вежы, ні інтэр'ер касцёла яшчэ не былі завершаны. У 1756-1759 гадах быў пабудаваны двухпавярховы мураваны кляштар, злучаны з касцёлам калідорам. Алтары пабудавалі пасля 1759 года, пасля таго, як з Вільні прывезлі мастака ляпніны і скульптараў, але ўпрыгожванне вялікага алтара было завершана толькі ў 1764-1766 гадах. У той жа час былі пабудаваны і вежы⁵¹ (мал. 16).

Узнікае пытанне, ці Глаўбіц, які пачаў будаўніцтва ў 1749 годзе, завяршыў яго і ці былі алтары і вежы, а таксама манастыр пабудаваны па яго праектах. Я лічу, што няма падстаў сумнявацца ў гэтым. Інтэр'ер касцёла мае характэрныя моцныя піляставыя вертыкальныя падзелы, знаёмыя па касцёле ў Сталовічах.

Скампанаваныя разам двухвежавы фасад з высо-

16. Забелы-Валынцы, вежы былога дамініканскага касцёла

кім шчытом і крухта⁵² ўяўляюць сабой далейшае развіццё тыпу фасада касцёла св. Кацярыны і Сталовіцкага касцёла. Аналагічную крухту мы знаходзім і ў капліцы Божага Провіду. Калі дадаць да гэтага інфармацыю пра планаваны выезд Глаўбіца ў Полацк у 1764 годзе, непадалёк ад якога знаходзяцца Забелы-Валынцы, дык мы яшчэ больш перакананымся ў тым, што ён працягнуў час займаўся будаўніцтвам і цалкам яго завяршыў⁵³.

Касцёл у Забелах-Валынцах, у параўнанні з папярэднімі працамі Глаўбіца, сведчыць пра новы, выразны перыяд ракаю ў творчасці архітэктара. Гэта датычыць як фасада, так і багата аформленага, шмат'яруснага вялі-

* Пераклад Леаніда Лаўрэша.

⁵¹ Wolyniak [M. Gizycki], Wiadomości o Dominikanach Prowincyi Litewskiej. Krakow 1917. Cz. I. s. 299. Аўтар абапіраўся на невядомыя архіўныя матэрыялы і не ўказаў свае крыніцы. Nasze Koscioly. Opis ilustrowany kosciolow i parafii na obszarach dawnej Polski i ziemiach przyległych. T. I. Archidiecezja Mohylowska, wydali ks. D. Baczkowski i ks. J. Zyskar. Warszawa-Petersburg 1913, s. 421-424. (невялікія, невыразныя рэпрадукцыі на с. 421 і 424). Рэпрадукцыя на с. 421 была выкарыстана для мал. 16, а рэпрадукцыя на с. 85 для мал. 17 гэтай працы).

⁵² Крухта - паўкруглы апсідны прытвор пры уваходзе ў храм, які нагадвае абарончы барбакан. - Л. Л.

⁵³ Архіў евангеліцага аўгсбургскага збору ў Вільні, Пратаколы II, 6 жніўня 1764 г.: "... hat der Hr Glaubitz vorgetragen, dass Er das grosse Kirchenschloss welches schon zweymahl ist repariret worden, und doch nicht verkauffen konnen, nach Polock mitnehmen wollen umb dorten verkauffen zu konnen...".

кага алтара, які зачынае ў сябе хор кляштара⁵⁴. У касцёле было 10 алтароў, якія, верагодна, утрымлівалі шмат абразоў высокай мастацкай каштоўнасці, і таму касцёл лічыўся адным з самых велічных у Літве і Беларусі⁵⁵. Недастатковая колькасць ілюстрацыйных і апісальных матэрыялаў у маім распараджэнні не дазваляе скласці больш дакладнае ўяўленне пра комплекс глаўбіцкіх будынкаў у Забелах-Валынцах і зрабіць больш абгрунтаваны высновы.

16. Адначасова з Забельскім касцёлам, у 1749 годзе Глаўбіц пабудаваў трохпавярховы цагляны палац у Струнях каля Полацка для мітрапаліта Фларыяна Грабніцкага⁵⁶. Будаўніцтва акружанага вялікімі садамі палаца, верагодна, распачалося некалькі раней, прынамсі ў 1748 годзе, таму можна меркаваць, што забельскія дамінікане прызначылі для будаўніцтва свайго касцёла архітэктара, якога раней прывёз у Полацк мітрапаліт. Акрамя кароткіх згадак, пра палац у Струнях няма ніякай інфармацыі, а тутэйшая ўніяцкая царква не з'яўляецца вынікам творчасці Глаўбіца⁵⁷. Таму асаблівую цікавасць выклікае інфармацыя пра супрацоўніцтва Глаўбіца з уніяцкім мітрапалітам, архібіскупам Полацкім, базыліянінам Фларыянам Грабніцкім, ініцыятарам і фундатарам значнага пашырэння базыліянскай царквы св. Сафіі ў Полацку, аднаго з самых велічных помнікаў архітэктуры ракако ў Вялікім Княстве Літоўскім (мал. 18).

17. Прафесар М. Марэлоўскі выказаў здагадку, што архітэктарам адбудовы царквы св. Сафіі быў Блажэй Касінскі, варшавянін, майстар мулярства і тынку, з якім архібіскуп Грабніцкі ў 1738 годзе заключыў у Варшаве кантракт на рэканструкцыю сабора⁵⁸. Аднак сама фармулёўка кантракту прымушае нас істотна абмяжоўваць ролю Касінскага. Архітэктары займалі значна больш высокае становішча ў сацыяльнай іерархіі XVIII стагоддзя, чым рамеснікі - майстары мулярства, тынку, слясарства і г.д. і заўсёды выразна падкрэслівалі свой тытул у кантрактах, таму і сам Касінскі не прамінуў бы згадаць гэты тытул. Не быў ён архітэктарам, і цяжка ўявіць, што муляру або тынкоўшчыку было даручана праектаванне маштабнага будынка, якое патрабуе навуковых ведаў. Узнікаюць сур'ёзныя сумневы і па іншых прычынах. Базыліянская царква ў Полацку па сваёй архітэктуры належыць да групы віленскіх касцёлаў сярэдзіны XVIII стагоддзя і не мае дачынення да тагачаснай архітэктуры Варшавы, што слушна адзначыў прафесар Марэлоўскі. Аднак яго іншыя зда-

18. Полацк. Базыліянская царква св. Сафіі, фасад.

гадкі, напрыклад, што развіццё таленту Касінскага адбылося ў нашым краі і залежала ад мясцовых уплываў, або што ён, магчыма, пераехаў у Вільню і сваёй творчай індывідуальнасцю паўплываў на фармаванне архітэктуры Віленшчыны, неабгрунтаваныя. Мне здаецца, што Касінскага, безумоўна, варта лічыць толькі рамеснікам - тынкоўшчыкам і муляром. Яго прыезд з Варшавы ў 1738 годзе можна растлумачыць візітамі архібіскупа ў сталіцу па справах царкоўнай палітыкі ў сувязі са складаным становішчам грэка-каталіцкай царквы ў той час, а таксама заклапочанасцю віленскіх мастакоў і рамеснікаў аднаўленнем горада пасля пажару 1737 года. Маштаб дзейнасці Касінскага, несумненна, не выходзіў за межы рэканструкцыі старога будынка, і кардынальная адбудова царквы адбылася толькі значна пазней.

Параўноўваючы даты працяглага знаходжання архібіскупа Грабніцкага ў Вільні ў 1747 годзе, яго прызначэнне мітрапалітам і архімандрытам Кіеўскім 5 студзеня 1748 года, будаўніцтва Глаўбіцам жылога палаца архібіскупа ў Струнях (3 км ад Полацка) у 1748/49 годзе і паў-

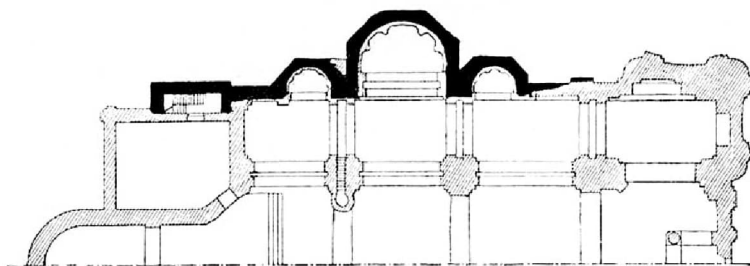
⁵⁴ Nasze Koscioly, рэпрадукцыя на С. 424.

⁵⁵ Там жа.

⁵⁶ Wolyniak, [M. Gizycki], С. 299. Прозвішча напісана няправільна: "Glaubier", у той час як у заўвазе ранейшага аўтара пра Струні ў "Геаграфічным слоўніку Каралеўства Польскага". Т. XI. Варшава, 1890. С. 420, напісана больш правільна "Glabicz".

⁵⁷ Nasze Koscioly. С. 386 - рэпрадукцыя.

⁵⁸ M. Morelowski, Katedra unicka w Po?ocku (sprawozdanie z referatu). Prace Komisji Historji Sztuki P. A, U., t. II, Krakow 1922, s. LXXXIX. У тэксце была памылка друку: "малярскі" замест "мулярскі", пра што мне паведаміў прафесар Марэлоўскі.

19. Полацк, царква Святой Сафіі, гарызантальны план паловы (правы бок). Цёмным пазначаныя сцены, якія захаваліся ад былога гмаху

торнага асвячэння царквы св. Сафіі ў 1750 годзе, а таксама ўлічваючы, што Полацк заставаўся рэзідэнцыяй Грабніцкага і пасля яго прызначэння мітрапалітам, мы бачым, што будаўнічыя пачынанні архібіскупа Грабніцкага цесна звязаны з яго новай высокай царкоўнай годнасцю. Вергодна, Грабніцкі сустрэў Глаўбіца, які ў той час быў самым вядомым або адным з самых вядомых віленскіх архітэктараў падчас свайго знаходжання ў Вільні ў 1747 годзе і даручыў яму кіраваць запланаванымі архітэктурнымі праектамі - не толькі палацам у Струнях, але, відочна, і царквой у Полацку. Выбар архітэктара не цяжка растлумачыць, улічваючы, што Глаўбіц раней ужо вызначыўся ў галіне сакральнага будаўніцтва. Больш за тое, цверджанне, што архітэктарам быў Глаўбіц, найбольш пераканаўча пацвярджаецца аналізам помніка.

У 1748-1750 гадах, гэта значыць ад пачатку будаўніцтва да асвячэння царквы, асноўная частка будынка магла быць гатовая толькі ў агульных абрысах. У любым выпадку, завяршэнне інтэр'еру (мал. 20) і абсталяванне царквы алтарамі, мабыць, заняло больш часу і, магчыма, было завершана нават пасля смерці Грабніцкага ў 1762 годзе, бо Глаўбіц быў у Полацку яшчэ і ў 1764 годзе. Гэтае меркаванне пацвярджаецца і параўнаннем амбона і бакавых алтароў полацкага касцёла з амбонам і алтарамі касцёла бернардынаў у Слоніме, пабудаванага майстрам ляпніны Гэдлем у 1759-1765 гадах (мал. 21). Амбона і алтары абедзвюх цэркваў не толькі роднасныя, але і амаль што ідэнтычныя, што, з аднаго боку, дапамагае вызначыць даты ўнутранага аздаблення св. Сафіі ў Полацку, а з другога, дазваляе ўстанавіць, што гэтым невядомым архітэктарам, які падрыхтаваў для Гэдня праект алтара, амбона і канфэсіянала ў слоніўскім касцёле, быў Глаўбіц.

Сыходзячы з вышэйсказанага, Глаўбіцу можна прыпісаць ўсё пашырэнне царквы св. Сафіі ў Полацку з 1748 па 1760/65 гады. Ён быў аўтарам агульнага праекта, які змяніў вось царквы, каб захаваць трохапсідную алтарную частку як правае крыло трансепта (мал. 19), і ён жа быў стваральнікам фасада з двума высокімі вежамі і

развітым на два паверхі шчытом, а таксама ўнутранага ўбрання царквы⁵⁹. Для вызначэнні характару і маштабу працы Глаўбіца асаблівае значэнне мае моцная расчлянненне шчыта фасада і арыгінальная форма вежаў, стрэлападобнасць якіх архітэктар часткова атрымлівае сродкамі, вядомымі па касцёле св. Кацярыны і касцёле ў Сталовічах. Як і ў касцёле св. Кацярыны тут прысутнічаюць высокія вежы, нізкія паверхі з авальнымі вокнамі і чатырма вуглавымі валютамі, якія трымаюць вазоны. Роднасць з касцёлам у Сталовічах, як я ўжо адзначаў, выяўляецца ў звужаным верхнім ярусе вежаў нармальнай вышыні і зноў жа валютамі

20. Полацк, царква Святой Сафіі, від з вялікім алтаром

па кутах. У полацкай царкве архітэктар уводзіць новы, раней невядомы матыў - падымае вежы праз яшчэ адзін нізкі і звужаны паверх, у выніку чаго ў агульны сілуэт вежаў мае амаль што пірамідальную форму.

(Працяг у наступным нумары.)

⁵⁹ А. М. Павлинов. Древние храмы Витебска и Полоска. Труды 9 археологического съезда в Вильне. Москва 1895-97, Т. I. Nasze Koscioly, j, w., s. 387, 389, 390.

Беларусы сустракаюцца з індзейцамі Індзейцы ў двух светах: Коўцік, Пратасевіч; Прыродная "архаіка" ў паралелях паміж Беларуссю і Амерыкай

(Працяг, пачатак гл. у № 19, 22, 24, 27, 30-34, 36-48, 50-52 (2022); 1-52 (53-104) (2023); 1-52 (105-156) (2024); № 1-45 (157-201) за 2025 г.; № 1-45(157-201) за 2025 г.; № 7-8 (216-217), 23 (232) за 2026 г.).

Ландшафт, розныя прыродныя рысы пры апісанні Беларусі параўноўваюць з амерыканскімі многія аўтары. У свой час мы паспелі набраць на камп'ютары некаторыя з прыкладаў, якія павінны былі скласці раздзел параўнальнай прыроды ў манаграфіі па гісторыі беларуска-індзейскіх сувязей. Пасля яго мусілі ісці параўнальныя звесткі пра культуру людзей "дакалумбавых" Амерыкі і Беларусі.

Супастаўляючы ў практычным сэнсе кліматычныя рэсурсы Беларусі і ЗША ("Агракліматычныя аналагі тэрыторыі Беларусі"), А. Х. Шкляр лічыць найбольш блізкамі да Беларусі кліматычна штаты Мінесота і Вісконсін, вобласці вялікай колькасці азёр, хвойных і змешаных лясоў, дзярнова-падзолістых глеб і значнай забалочанасці. Па тэмпературы паветра найбольш падобныя паўночныя і цэнтральныя часткі згаданых штатаў і цэнтральныя раёны Беларусі па лініі Мінск-Горкі, але, як і далей на поўдзень, клімат штатаў адрозніваецца больш нізкай зімняй тэмпературай, большым каэфіцыентам увільгатнення і большай колькасцю ападкаў.

Ландшафт іншых фізіка-геаграфічных раёнаў

1. Envelope from Lubicon Lake Indian Nation (Edmonton) 1994-08-02 (no sender)

2. Envelope from Paul Bardell (Sault Ste. Marie) 1989-12-22

3. Envelope from sculptor Aleksandr Veliksonov (Veliksonau, Веліксонаў, Minsk) Конверт от скульптора Александра Великонова 1992-02-17 (1 из 2-х полученных)

Амерыкі таксама параўноўваўся з беларускімі краявідамі. Так, М. Азбукін лічыў, што "Чылійская даліна вельмі падобна да Еўропы. Нават пустазелле на полі - тыя ж васі-лькі, дзьмухаўцы, куколь, што пашыраны і на Беларусі, і наогул усюды ў Еўропе".

Зямля Беларусі ў далёкім мінулым прайшла той жа "шлях", што і Амерыка; ландшафт яе асобных частак нагадваў сучасныя фізіка-геаграфічныя вобласці амерыканскага кантынента.

У. Я. Бардон і Л. І. Матрунчык сцвярджаюць, што Палесе калісьці было плоскай раўнінай, "зарослая старажытным трапічным лесам, і было ў агульных рысах падобнае на сучасны басейн ракі Амазонкі".

Аб "неаднаразовых зменах мора сушай і сушы морам, змяненнях клімату і абледзяненнях, старажытных вулканах, зніклых горных хрыбтах, развіцці расліннасці і жывёльнага свету, з'яўленні і рассяленні на тэрыторыі

4. Envelope from newspaper *Golas Radzimy* ("Голас Радзімы", рэдакцыя газеты) 1990-06-15

6. Envelope from Indianist *Sergei Yegorochkin* (Сергей Егорочкин, Ягорачкін 1988-04-27 (пос. Сокол, район аэропорта)

5. Envelope from Indianist *Viktor Azmanov* (Азманав, Азманаў, Черный Барс, Береза Брестской области) 1987-10-03

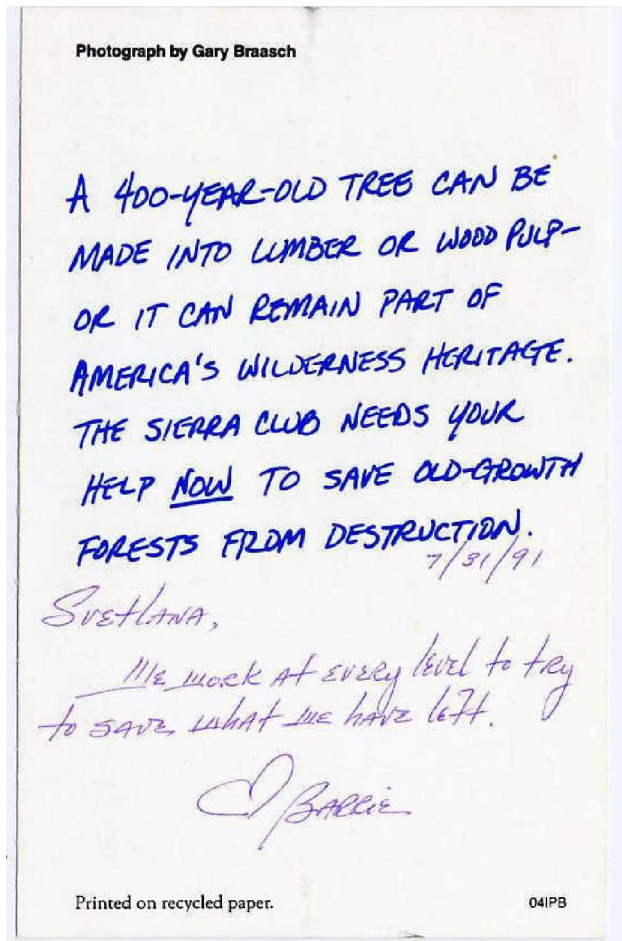
Беларусі чалавека" расказваюць А. С. Махнач і Л. М. Вазнячук у кнізе "Геалагічнае мінулае Беларусі" (1959).

"У адны перыяды тут панаваў цёплы і вільготны трапічны і субтрапічны клімат, такі ж прыкладна, як цяпер у [...] Паўднёвай Амерыцы". "Па забалочаных берагах мораў, азёраў і рэк раслі лясы, якія перавышаюць сучасныя джунглі [...] Паўднёвай Амерыкі і іншых раёнаў". "Клімат Беларусі ў першай палове палеагену быў субтрапічны. Расліннасць яе нагадвала флору [...] паўднёвай часткі Паўночнай Амерыкі". "З мора зараснікі рызафор, папарацей і пальмаў ніпа мелі выгляд непранікальнага гушчару. У час прыліву гэтая цёмна-зялёная маса нібы плавала ў вадзе. Такія зараснікі мала чым адрозніваліся ад мангравых лясоў і зараснікаў, якія вельмі характэрны для [...] трапічных краін і астравоў". "З голанасенных у складзе лясоў, асабліва ў другой палове кіеўскага [...] веку, пераважалі розныя сосны, елкі, секвой, балотныя кіпарысы, піхты, парасонавыя сосны, цісы і г.д." У "палеацэнавай тайзе ўцалела яшчэ ў выглядзе вельмі значнай прымесі шмат розных ліставых парод, напрыклад, грэцкі арэх, гікоры і іншыя арэхаваыя, тутавыя дрэва, каштаны, сумах і іншыя".

7. Postcard from *E. Barrie Kavasch* (Bridgewater, Connecticut) 1991-07-31 Photograph by Gary Braasch

"Гэтая тайга была намнога багацейшая на складзе дрэвавых парод, што раслі ў ёй, чым сучасныя [...] канадскія таёжныя лясы".

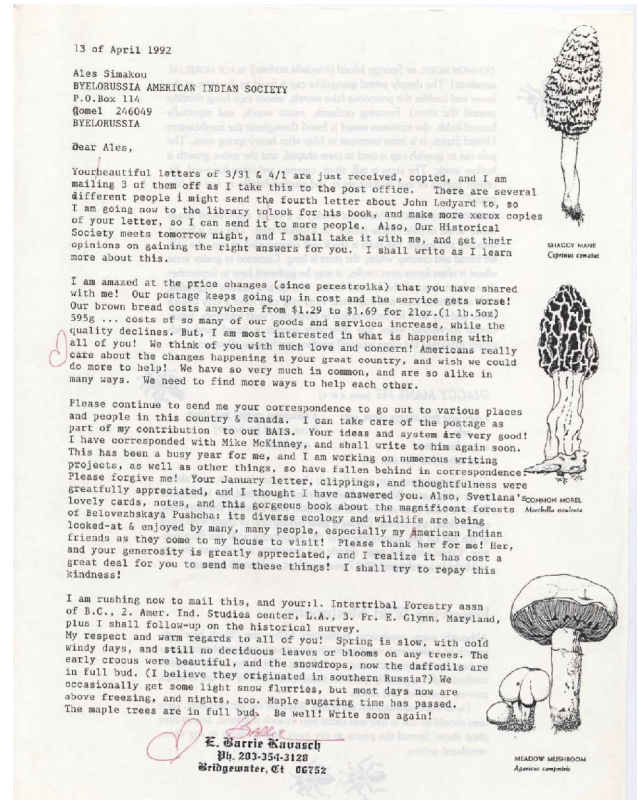
8. Postcard from E. Barrie Kavasch (Bridgewater, Connecticut) 1991-07-31

Балотны кіпарыс і ніса, якія раслі ў мяцэнавых лясах Беларусі, засталіся цяпер на прыморскіх балотах і берагах рэк на поўдні ЗША, секвоя, якая вылучалася вышынёй сярод дрэваў таго перыяду, - захавалася на ціха-акіяніскім узбярэжжы ЗША; гэта ж адносіцца да гікоры і пазнейшай асаковай расліны дуліхіўм, піхты Фрэзера, канадскай цугі (хемлаку).

Валуны, так характэрныя для беларускага пейзажу, узніклі ў выніку тых жа рухаў ледавікоў, што і ў Паўночнай Амерыцы, і мясцовае насельніцтва абагаўляла іх. Аўтар кнігі пра валуны і звязаныя з імі паганскія ўяўленні Э. А. Ляўкоў "Маўклівыя сведкі мінуўшчыны" адзначае, напрыклад, што ў Паўночнай Амерыцы каменні са следам чалавека, следавікі, таксама "ахутаныя легендамі і паданнямі".

У выніку пахаладанняў і абледзяненняў змянілася і фаўна Беларусі. Яшчары паступова зніклі і ў Амерыцы і ў Беларусі, але такія холадалюбівыя жывёлы, як мускусны бык, з'явіўшыся на тэрыторыі Беларусі на пэўны час, потым таксама зніклі і заставаліся толькі ў арктычнай зоне паўночнай Амерыкі.

Ледзяное покрыва, якое аднолькава пакрывала тэрыторыю Беларусі і пэўныя часткі цяперашніх Канады і Злучаных Штатаў, прывяло да ўтварэння падобных

9. Letter from E. Barrie Kavasch (Bridgewater, Connecticut) 1992-04-13 p. 1 of 2

ландшафтаў, расліннага і жывёльнага свету.

Валуны, секвой, балотны кіпарыс, мангравыя лясы, маманты, бізоны (зубры), авечкабыкі - усё гэта можа быць апісанае кампаратывістычна-этназаалагічна.

Насельніцтва забалочаных частак Беларусі мусіла вырашаць тыя ж праблемы, што і своеасаблівая "балотная цывілізацыя маяя", прыклад якой прыводзіць у кнізе "Геаграфічныя нарысы прыроды Беларусі" (1983) В. К. Лукашоў. "Маяя будавалі свае гарады побач з балотамі, мелі развітую сістэму каналаў і выкарыстоўвалі ў земля-робстве балотны глей". "Цывілізацыя" Беларусі адставала ад маяйскай; ...і шырокамаштабная меліярацыя пачалася ўжо ў новы час (І. І. Жылінскі).

Разважаючы пра людзей, якія 25-30 тысяч гадоў назад рабілі стаянкі каля вёскі Юравічы ў Калінкавіцкім раёне, В. Вольскі пісаў, што яны жылі "каля мамантаў так, як жылі паўночнаамерыканскія індзейцы каля бізонаў", а прыручыць гэтых "вялізных жывёлін, як прыручылі яны пазней сабаку, свінню, каня, рагатую скаціну ці як яны прыручылі слана ў Індыі, вярблюда ў Азіі і Афрыцы, ламу ў Паўднёвай Амерыцы, нашы далёкія продкі не здолелі. Яны тады яшчэ да гэтага не дадумаліся" і "цалкам знішчылі мамантаў для сваіх патрэб".

1991 DRAFT LETTER TO NATIVE AMERICAN FISH AND WILDLIFE SOCIETY (NAFWS)
(written 1991-06-23) (sent, accompanying a book, 1991-07-12) (according to the draft:)

COMMON MOREL or Sponge Morel (*Morchella esculenta*), BLACK MOREL (*M. angusticeps*). The deeply pitted spongellike cap is fused to the stem at the lower end (unlike the poisonous false morels, whose caps hang skirtlike around the stem). Favoring orchards, moist woods, and especially burned fields, the common morel is found throughout the northeastern United States. It is most common in May after heavy spring rains. The pale tan to grayish cap is oval to cone-shaped, and the entire growth is hollow inside. The stem is tall, stout, creamy, and often furrowed. Excellent stuffed or cut in long slices and sautéed briefly in nut oil (see page 7).

FAIRY RING MUSHROOM (*Marasmius oreades*) is a small, cap-shaped mushroom, white to pale yellow-brown, on a slender stem. The cap is broad, smooth, and moist; the flesh is thick and creamy pink to tan, the gills are broad and creamy white, the stem is long. Common in grassy areas where it often forms neat circles, it may be gathered June to September throughout most of the United States. It is quite a popular vegetable, with a delicious taste and fragrance. Fairy ring caps have a very choice flavor and dry well for preservation as distinctive food additives. Enjoy careful harvesting when this delectable species is found, and with proper irrigation the same area will produce mushrooms all summer.

SHAGGY MANE PIE (serves 6 to 8)

4 cups large fresh shaggy manes, caps only	2 tablespoons chopped fresh chives
4 cups fine cornmeal	1/4 cup nut oil (see page 7)
1 cup cattail flour (see page 66)	4 eggs, beaten

Cut the mushroom caps into 1/2-inch slices, place in a pot, and almost cover with water. Bring to a boil and simmer, covered, for 10 minutes. Remove from heat and cool in the broth. Mix together the cornmeal, cattail flour, and chives. Grease a glass baking dish or crock with some of the nut oil and alternately layer the mushrooms with the flour mixture. Cover with the eggs, drizzle the remaining nut oil over the top, and bake in a preheated 375°F oven until set — about 40 minutes.

Preserving Wild Mushrooms

Although many mushroom enthusiasts follow the "black bear" approach of eating fresh mushrooms in abundance, wild mushrooms may be kept by freezing, canning, and drying. The latter is the simplest method and is especially good for those species put by for use in soups, gravies, casseroles, and sauces.

Do not wash mushrooms that will be dried. Brush off the dirt and trim, large ones should be cut in half and sliced into 1/2-inch segments, or you may chop them. Spread the pieces to dry away from sunlight in any clean, ventilated setting.

10. Letter from E. Barrie Kavasch (Bridgewater, Connecticut) 1992-04-13 p. 2 of 2

Native American Fish and Wildlife Society
750 Burbank Street
Broomfield, CO
USA

Dear friends!

This book (A sea gull's feather. Minsk, 1991) is a gift from our society. We hope you enjoy it.

We are looking forward to hear from you.

We need more detailed information on your Society.

We are interested in cooperation with you.

With best wishes,

(Ms) Svetlana Kalenkovish

Byelorussian-American Indian Society

P.S. Please pay attention to the following words:

"Over the past four or five centuries our civilization gas been centered around nothing else but discovering various phenomena and facts overseas, which since the beginning of time have been common knowledge to the aboriginal population".

(Inscription in the book:

For the Native American Fish and Wildlife Society from Byelorussian-American Indian Society Gomel [date] July, 1991)

Літ.:

6211 Бялая В. Л., Дурейко Л. И., Лосева Г. Д. Человек и мир. Природа и человек. Человек и его здоровье:

Gray Jones
Executive Director

Western Canada Wilderness Committee • Boreal Forest Campaign
#4 - 10121 82 Avenue, Edmonton, Alberta CANADA T6B 1Z5
Ph: (403) 433-5323 Fax: (403) 433-5327
E-Mail: wccw@web.apc.org

April 2, 1996

Ales Simakou
Executive Secretary
Belarusian / American Indian Society
P.O. Box 114
Gomel 246049
Belarus

Dear Mr. Simakou,

On behalf of our organization, thank you for supporting the Lubicon people. Chief Bernard Omimiyak, his Council and people appreciate and need the support of Indigenous people, concerned groups and people around the world to force a solution to their long-standing land-claim and environmental battle.

All environmental activists around the world are well aware that April is the tenth anniversary of the Chernobyl disaster.

It is ironic that the governments and people of Saskatchewan, for many years, actively rejected uranium mining and the dumping of radioactive wastes in their province.

In the past three years the economies of the Canadian prairie provinces have been crippled by down-turns in the economy and job-losses. A suffering economy seems to 'open the door' for environmentally negative projects...especially the nuclear industry.

A good contact to obtain first-hand information on uranium mining and N-waste dumping in Saskatchewan, contact:

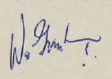
Allyson Brady
Saskatchewan Environmental Society
Box 1372, Saskatoon
Saskatchewan / Canada
S7K 3N9

A solid Indigenous contact in Saskatchewan is:

Joe Iron
Protector of Mother Earth Society
Caine, Narrows, Saskatchewan / Canada
S0M 0K0

Enclosed are two of our latest publications. Stay in touch.

KINDEST REGARDS,
Gray Jones, Executive Director, Western Canada Wilderness Committee

11. Letter from Gray Jones, Executive Director, Western Canada Wilderness Committee, Boreal Forest Campaign (Edmonton, Alberta) 1996-04-02

учебник для 3 кл. общеобр. шк. с рус. як. обуч. Мн., 2000.

2779 Беляев С., Беляева Е. По законам природы //

Народное хозяйство Белоруссии. 1989. № 2. С. 40-42.

7842 Бондаренко В. С. Региональное управление природопользованием в прибрежных районах. Гомель; Смоленск; М., 2003.

1187 Гулезавя Т. "Галоўныя інжынеры" прыроды // Піянер Беларусі. 1992. 6 лют.

1188 Гулезавя Т. Як сумна быць смачным! // Піянер Беларусі. 1990. 9 жн.

7586 Гулезова Т. Главный инженер природы // Вечерний Минск. 1998. 30 сент.

1190 Гулезова Т. Кузины динозавров // Знамя юности. 1989. 16 июня.

3958 Гумбольдт А. Картины природы. М., 1959.

1249 Евцихевич В. Н. Каков ты, хозяин земли? Мн., 1977.

1358 Ильин М. Горы і людзі: апавяданні аб перабудове прыроды / з прадам. М. Горкага. Мн., 1937.

1506 Курсков А. Н. В этом удивительном мире животных. Мн., 1988.

1609 Мезенцаў У. Ці ёсць цуды ў прыродзе. Мн., 1959.

123 Мурох В. И., Стекольников Л. И. Целебные кладовые природы. Изд. 2-е, перераб. и доп. Мн., 1990.

1825 Прохарчык А. П. Прыродахоўная работа па геаграфіі: кніга для настаўніка. Мн., 1990.

3594 Самусенко Э. Г. Природа и спорт: неожиданные, подчас парадоксальные аналогии и параллели. Мн., 1980.

6996 Шариков К. Е. По лабиринтам живой природы. Мн., 1971.

3025 Энгельс Ф. Дыялектыка прыроды. Мн., 1954.

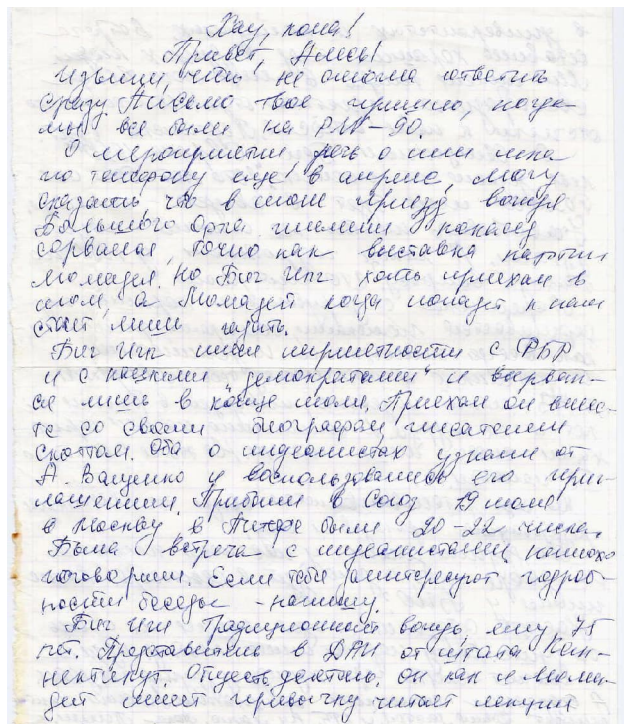
КОЎЦІК Аляксандр (Александр Ковтик, Aliaksandr Koutsik, Aleksandr Kovtik) - галоўны трэнер і кіраўнік мінскага клуба тайскага боксу і кікбоксінгу "Apache" ("Apache Team", "Apache Gym Muay Thai").

Выдатны пеяярбургскі трэнер па кікбоксінгу Уладзіслаў Кароткіх (Владислав Коротких, Vladislav Korotkikh) так напісаў у ВКонтакте (6.03.2025) пра эпізод, які нас у серыі БСІ цікавіць:

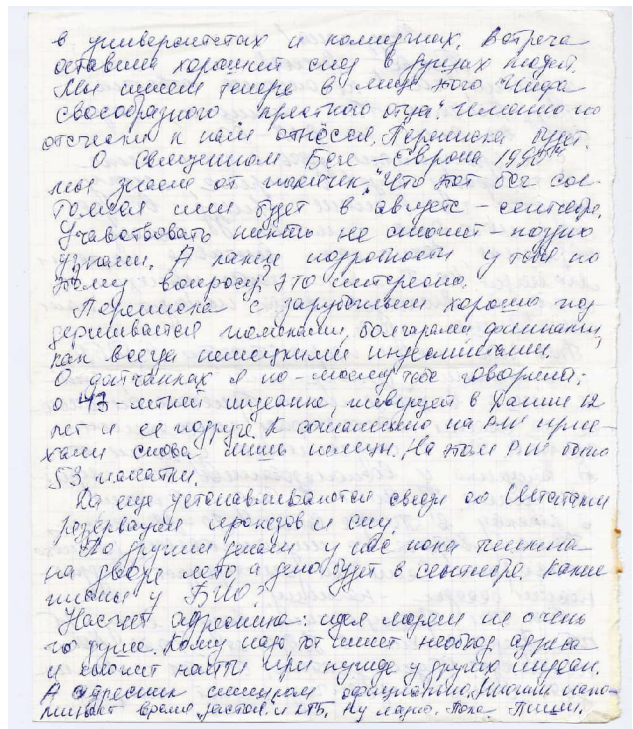
"Уплыў культуры паўночнаамерыканскіх індзейцаў на фармаванне тайскага боксу ў Беларусі - не цытата з Пялёвіна, а тэма для добрай кандыдацкай на маёй першай прафесіі. На Кубку ЛВ на муай тай, які прайшоў, назіраў цудоўную [замечательную] сцэну: індзеец-перуанец сустраўся лоб у лоб з вялікім трэнерам-беларусам, на футбольцы якога было імя яго клуба - "Апачы". Індзейцы ўсміхнуліся і паціснулі адзін аднаму рукі".

Штучны інтэлект пракаментавалі той момант так:

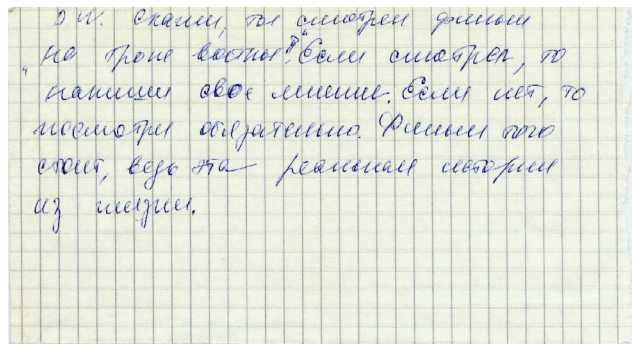
"Гаворка ідзе аб Адкрытым Кубку ЛВ (Ленінградскай вобласці) па муай-тай, які прайшоў у пачатку сакавіка. У сетцы завірусілася кур'ёзная сцэна з гэтага турніру: баец-перуанец (індзеец) сустраў трэнера беларускага клуба "Апачы" і яны абмяняліся поціскамі рукі".

1. Letter from Indianist Yelena Blyum (Блюм) no date, postmark 1990-08-24 p. 1 of 3. Апошні ўваходны ліст у нашай папяровай перапіскі з індзейніцкай Аленай Блюм і яе адзіны з Ленінграда, куды яна пераехала

2. Письмо от индеецки Елены Блюм б/д по штемп. 1990-08-24 p. 2 of 3

3. Ліст ад індзейніцкі Алены Блюм (на штэмп.) 1990-08-24 p. 3 of 3

6.06.2026 мы размаўлялі праз інтэрнэт з трэнерам, які быў у тым першынстве. Аляксандр Коўцік паведаміў, што цікавіцца індзейцамі (больш Паўднёвай Амерыкі), хоць і не індзейніст. Ён знаёмы з многімі індзейністамі. Імя індзейніста Андрэя Грыдзіна раней было звязанае з клубам "Чынук" (і затым ён стварыў Gridin Gym). Два клубы па тайскім боксе і кікбоксінгу ў Менску, такім чынам, былі названыя ў гонар індзейцаў - "Чынук" і "Апачы". Вучнем Аляксандра Коўціка, "апачам" з'яўляецца Данііл Пацярайка (Даниил Потеряйко) - унук індзейніста нябожчыка Канстанціна Пацярайкі.

Літ.:

4920 Пясецкый Д. Разбитые губы и синяки - не в счет... / интервью К. Белоуса // 7 дней. 1997. 22 марта. С. 14, 16.

4. Envelope from Yelena Blyum (Blum) Елена Блюм
1990-08-24

ПРАТАСЕВІЧ Яніна (2) - яе матэрыял пра падарожніка-самбіста Уладзіміра Несіна і яго жонку з індзейскімі каранямі, якія набылі дом на Драгічыншчыне, паўтарылі некалькі рэсурсаў, у тым ліку і ў перакладзе на беларускую (мы змяшчаем нашу з Google Translate версію).

Яніна Пратасевіч

НАШЧАДАК ІНДЗЕЙЦАЎ - ЖОНКА БЕЛАРУСА. МАЮЦЬ ДОМ НА ЯГО РАДЗІМЕ - ДРАГІЧЫНШЧЫНЕ (2)

Уладзіміру і Вераніцы падабаецца ў Беларусі практычна ўсё, але асабліва шануюць прастату і душэнасць людзей, іх стаўленне адзін да аднаго. Вераніка кажа:

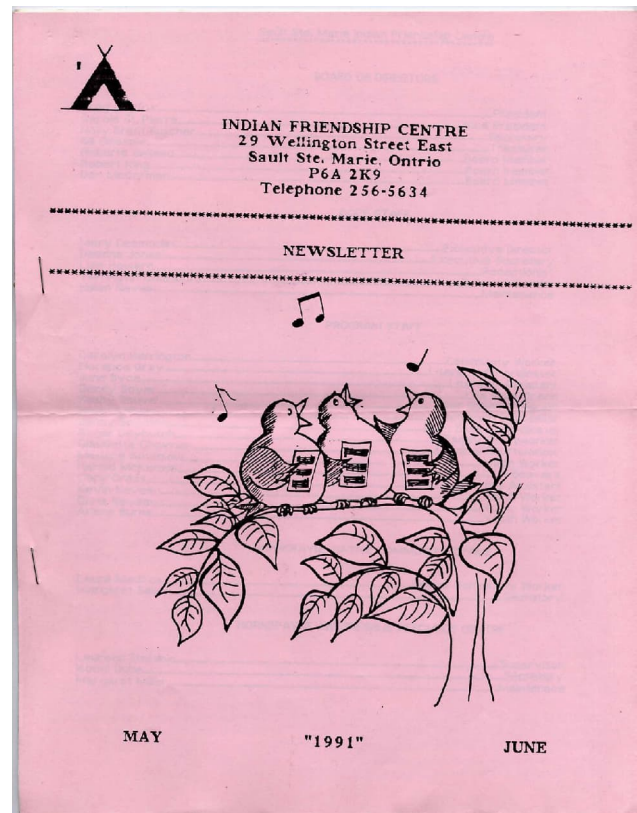
- Беларусы натуральныя, шчырыя і прыязныя. Суседка Тамара - мы з ёй прыкладна аднаго ўзросту - стала сапраўднай сяброўкай. Вось менавіта такія людзі дапамагаюць адчуць сябе, як дома. У Канадзе, напрыклад, у адносінах паміж сваякамі няма цеплыні, усё вельмі меркантильна, а большасць людзей з суседзямі нават не вітаюцца.

Вераніка з задавальненнем пералічвае іншыя пазітыўныя моманты. Напрыклад, ёй вельмі падабаюцца мясцовыя цягнікі. Зручныя, ходзяць у час [вовремя], можна даехаць, куды трэба без стрэсу і мітусні. Высока яна ацэньвае і якасць беларускіх прадуктаў:

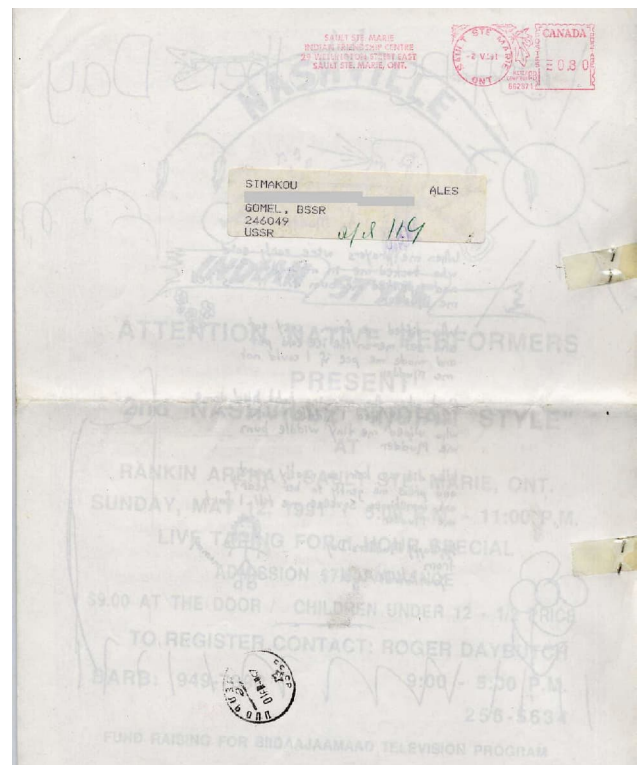
- Прадукты ў Еўропе каштуюць дорага, значная частка асартыменту прадстаўлена перапрацаванымі таварамі: гатовымі стравамі, паўфабрыкатамі, прадуктамі з працяглым тэрмінам захоўвання. У Беларусі ежа натуральная - шмат свежых і простых прадуктаў, звыклых [привычных] па смаку. Вялікі выбар, добрая якасць і пры гэтым даступныя цэны. З мясцовай кухні я даўно палюбіла драпікі, Улад часцяком мяне песціць [балует] імі. А яшчэ падабаецца хатняе малако. Купляем яго ў жанчыны, якая трымае карову.

Уладзімір дадае:

- Дарэчы, беларускія прадукты высока цэняцца ў

1. Indian Friendship Centre Newsletter (Sault Ste. Marie) 1991 May-June front page

2. Indian Friendship Centre Newsletter (Sault Ste. Marie) 1991 May-June back page

Mary Desmoulin
Executive Director
Sault Ste. Marie Indian Friendship Centre
29 Wellington St. East
Sault Ste. Marie, Ontario
P6A 2R9

July 22, 1993

Dear Ms. Desmoulin:

We have received your July-August Newsletter. Thank you very much. As always, we enjoy it and are touched by your courtesy. We regret that our address corrections have not reached you. We are afraid all of our letters directed via our friends and members are not received at the Centre. Maybe this is why we have not the following "post-coup-and-breakdown-of-the-USSR" issues: November-December 1991, January-February, May-June, July-September 1991, 1992 and May-June 1993 /plus November-December 1990 and January-February 1991/.

Please correct our address in your mailing list and we hope to enjoy messages from you soon.

Currently we have the opportunity to typewrite our letters. This is our long-awaited latin typewriter. Please excuse for mistakes and misprints.

By the way, our correspondence has been strongly "Canadianized" since the beginning of this year.

We are enclosing a letter to the Ontario Federation of Indian Friendship Centres /unanswered, thanks if you send it with your next mail/ and a list of the BATS "special projects". Please don't apprehend all the names of the projects too serious. If you are interested we will explain the "contents". We need a dialogue.

Sincerely,

Ales Simakou
Executive Secretary
Byelorussian - American Indian Society
P.O. Box 114
Gomel 246049
BELARUS

3. Letter to Mary Desmoulin, Executive Director, Sault Ste. Marie Indian Friendship Centre (Sault Ste. Marie, Ontario) 1993-07-22

Spiritual Unity of Tribes
Committee
Box 37
Edgeley, Saskatchewan,
Canada S0G 1L0

February 12, 1991
Gomel

Dear Sirs:

We have received your poster (1990 Gathering) from the International Cross-Cultural Alcohol Program, Nenana, Alaska.

Thank you very much for your invitation (we consider Mr. Walton's invitation as your one) to visit Arizona this year.

We are looking for candidates among popular healers, psycho- and phytotherapeufists.

We are enclosing a clipping from the Znamya yunosti newspaper. The pictures feature Nadezhda Vladimirovna Shelomentseva, a baltka (medicine woman), your family, house and "office". She lives in the village of Karavichi, Lepel region, Vitelsk oblast, Byelorussia. We are waiting for her answer.

Please inform us of your organization and gatherings in detail. We need to know more of your medicine. A lot of people here, in Byelorussia, are threatened by "danger of Chernobyl". What can we do in this situation?

Sincerely,

(Mr.) Ales Simakou
Byelorussian-American Indian Society
Gomel 246049,
BSSR, USSR

Letter to Spiritual Unity of Tribes Committee (Edgeley, Saskatchewan) 1991-02-12

Расіі, Кыргызстане, Казахстане і іншых краінах, дзе мы пабывалі. Там кажуць, што нашы прадукты харчавання якасныя, і прадаюць іх даражэй за іншых. У вандроўках заўсёды шукаем на прылаўках беларускую малочку [молочку] і мяса.

Вераніка ўжо пасадзіла на ўчастку пару градак: зеляніна, крыху гародніны. Такія простыя заняткі, гавораць муж і жонка, дапамагаюць адчуць сябе часткай мясцовага жыцця. Але домам і ўчасткам жонкі не абмя-

жоўваюцца. Ім падабаецца наведваць мясцовыя славуга-сці, музеі, канцэртны, кірмашы. Часта ездзяць на раварах у суседнія вёскі: для іх гэта і адпачынак, і магчымасць убачыць краіну бліжэй, без спешкі - так, як яны прывыклі.

У канцы размовы становіцца абсалютна выдавочна, што выбар Несіных на карысць Беларусі - не нейкая выпадковасць. Пасля сотняў сустрэч і тысяч кіламетраў пара падарожнікаў выбрала для жыцця тую краіну, куды яны хочуць вяртацца кожны год, каб аднавіць сілы і атрымаць асалоду ад спакою сярод раскошняй прыроды і добрых людзей.

Літ:

1372 Ипатьев А. Н. Овощные растения земного шара. Мн., 1966.

НЕКРАЛОГ: Цымбераў Раман (1981-2026) - паэт, выдавец, кнігагандляр. Мы мелі магчымасць размаўляць з ім у канцэртнай зале "Мінск" (пра кнігі Ігната Касцяна, якія былі там у яго на продаж) і звязца па электроннай пошце, якая была пазначаная на яго сайце. Ён даслаў нам экзэмпляр выдадзенай ім па-беларуску кнігі "Попаль-Вух" (атрымана 11.10.2024).

Envelope from publisher and bookseller Raman Tsymberau (Tsimberov, Цымбераў, Minsk) 2025-10-09 (author's copy of Belarusian translation of Popol Vuh, prepared by Liavon Barshcheuski, published by Raman Tsymberau)

Літ.: 12863 Попаль-Вух / з кічэ, пер. Л. Баршчэўскага // Попаль-Вух: Кніга Супольнасці і Роду / з кічэ, пер. Л. Баршчэўскага. Мн., 2024. С. 22-133.

Алесь Сімакоў, даследчык беларуска-індзейскіх сувязей.

Ales Simakou (e-mail: davyde020@gmail.com), researcher of Belarusian-Indian (American Indian, Native American, Amerindian, First Nations) connections.

Індзейцы, ундзейцы, Indianie, Indians, indigenous peoples, indigenas, indios de America у Bielorrusia, Belarus; Алесь Сімаков. Белорусы встречаются с ундзейцами. [Вып. 172].

Па сцяжынках спадчыны

12 чэрвеня ў Лідскім РЦЭТіК адбылося раённае свята беларускага фальклору "Па сцяжынках спадчыны", на якім свае таленты і веды прадэманстравалі выхаванцы аздараўленчых лагераў з дзённым знаходжаннем.

Было надзвычай цікава назіраць, як юныя артысты аднаўлялі традыцыі, перадаючы іх ад пакалення да пакалення.

Ад пачатку да канца мерапрыемства гучалі мудрыя народныя прыказкі і прымаўкі, якія напоўнілі паветра цеплынёй і ўсмешкамі. Дзеці з лёгкасцю называлі прадметы побыту нашых продкаў, паказваючы сваю дасведчанасць у гісторыі і культуры роднага краю.

Асабліваю зацікаўленасць выклікалі тэматычныя майстар-класы, дзе кожны мог паспрабаваць сябе ў народных рамёствах і справах.

У канцы свята адбылося ўзнагароджанне самых актыўных і таленавітых удзельнікаў. лепшыя з лепшых атрымалі заслужаныя дыпломы, а для ўсіх прысутных засталіся незабыўныя ўспаміны і жаданне вывучаць і захоўваць свае родныя традыцыі.

ТК "Навіны Лідчыны".

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Адрас рэдакцыі:

231282, г. Ліда, вул. Лётная, 7а.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: sudnik@list.ru, sejlawicz@gmail.com

Газета падпісана да друку 15.06.2026 г.

Фармат А-4.

Аб'ём 3 друкаванага аркушы.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета размяшчаецца на сайтах: <http://nslowa.by/>; <http://pawet.net/>; <http://belkiosk.by/>

Дазваляецца самастойная раздрукоўка на паперу.